

VandenEnde
FOUNDATION

Geven
en
ontvangen

Jaarverslag 2012

© ALEX PRAGER, COURTESY OF THE ARTIST, MICHAEL HOPPEN GALLERY AND YANCEY RICHARDSON GALLERY

3:32pm, Coldwater canyon, 2012, Alex Prager, FOAM

Inhoud

- 1** Geven is niet vrijblijvend 5
- 2** Geven is niet vrijblijvend, ontvangen ook niet 9
- 3** Blockbusterfonds 19
- 4** DeLaMar Theater 25
- 5** Ere doctoraat Joop van den Ende – Nyenrode Business Universiteit 33
- 6** Toegekende bijdragen 2012 37
  - Inleiding* 37
  - Muziekbeurzen* 37
  - Theater- en dansbeurzen* 46
  - Bijzondere projecten* 49
- 7** De cijfers 59
- 8** Bestuur en medewerkers *VandenEnde Foundation* 61
- 9** Adviseurs *VandenEnde Foundation* 63
- 10** Colofon 64

FOTO: BOB BRONSHOFF

M-Lab, Een Wintersprookje

1 Geven is niet vrijblijvend

Doe wel en zie niet om. Dit bijbels geïnspireerde devies is eeuwenlang bepalend geweest voor de wijze waarop minvermogenen de helpende hand werd geboden. Door welgestelde particulieren, door de kerk en later ook door de staat. *Charitas* was het verzamelbegrip voor het helpen van de behoeftigen. Geven was een vanzelfsprekende daad van naastenliefde en er werd geen tegenprestatie verlangd. Het was vooral weldoen, in de wetenschap dat de ontvanger je dankbaar was. Met de opkomst van de verzorgingsstaat werd de *charitas* meer en meer geïnstitutionaliseerd. Aanvankelijk nog in de vorm van verzuilde charitatieve instellingen, maar inmiddels grotendeels overgenomen door de overheid in de vorm van wettelijke voorzieningen die in beginsel voor iedere burger toegankelijk zijn.

Filantropie heeft in zijn oorsprong veel gemeen met *charitas*. Maar filantropie wordt in deze tijd toch als minder onverbindend beschouwd dan de *charitas* van weleer. Ook in de cultuursector. Kunstinstellingen en individuele kunstenaars ervaren steeds meer dat filantropie niet een eenzijdige actie is waarbij een vermogende zijn geld zonder verdere verlangens schenkt aan de vragende partij. Er is meer en meer sprake van wederzijdse rechten en verplichtingen. Zowel voor de gever als voor de ontvanger.

Het vrijwillig geven is vandaag de dag ingebed in een stelsel van regels en vereisten. Dat maakt het schenken van geld uit vermogen of bedrijfskapitaal niet meer louter een daad van menslievendheid of zorgzaamheid. De schenker wordt gevraagd zich publiekelijk te verantwoorden voor zijn geefgedrag. Zeker als dit fiscaal gefaciliteerd is. De tijd van weldoen en niet omzien, ligt ver achter ons.

Institutionele schenkers, zoals bijvoorbeeld private fondsen, moeten aan steeds meer voorwaarden voldoen. Inkomstenbronnen en bestedingen moeten uitgebreid toegelicht en verantwoord worden. De wens om meer te weten over de impact van het geven beperkt zich niet meer tot de gever zelf. Ook het publiek wil goed geïnformeerd worden over de doelmatigheid van de filantropische instelling waar het gaat om de bestemming van de giften.

Filantropische instellingen zijn marktinstellingen geworden met *stakeholders*, soms zelfs *shareholders*, met alle zichtbaarheid van dien. Bij de geringste onregelmatigheid worden zij aan de publieke schandpaal genageld. Filantropische instellingen hebben ook te maken met steeds strakker overheidstoezicht, zoals van de afdeling criminaliteitspreventie & integriteit van het ministerie van Veiligheid en Justitie. Geven in Nederland heeft zijn onschuld verloren.

Geven is geen eenzijdige daad. Er wordt gegeven omdat er wordt gevraagd. Cultuurfondsen, zoals de *VandenEnde Foundation*, zijn daar op ingericht en hanteren een zorgvuldige procedure. Als de vrager aan de formele criteria vol-

doet wordt diens aanvraag beoordeeld op kwaliteit en afgewogen tegen andere aanvragen. Wordt besloten deze te honoreren, dan volgt een transactie. De gever geeft, de vrager ontvangt. In ruil voor de gift zal de ontvanger aantoonbaar en volgens afspraak moeten presteren en zich na afloop jegens de gever moeten verantwoorden. Bij grotere fondsen die jaarlijks een groot aantal schenkingen doen, is de relatie tussen gever en ontvanger doorgaans vooral zakelijk van aard. Bij kleinere fondsen en fondsen die zelf hun projecten kiezen, is de relatie tussen gever en ontvangers vaak persoonlijker.

Geven is ook niet vrijblijvend. Culturele instellingen en kunstenaars zijn in toenemende mate aangewezen op particuliere financiers, de mecenas. Hiervan geld te krijgen vereist andere kwaliteiten dan een overheidssubsidie verwerven. Theater- en filmproducent Marc van Warmerdam formuleert in het elders in dit jaarverslag gepubliceerde artikel van Edo Dijksterhuis, het verkrijgen van subsidie als een soort aanbestedingsprocedure. Je maakt een plan met een offerte, legt dit voor en het wordt gehonoreerd of niet. Om vervolgens te verzuchten dat mecenaat zo persoonlijk is en er andere, meer persoonlijke zaken gaan meespelen. Het is de vraag of dit werkelijk zo bedreigend is dat je als kunstenaar er beter aan doet de mecenas te mijden.

In de relatie met de vrager heeft de mecenas een onmiskenbare machtspositie. Er zijn zeker gevallen bekend waarbij een vrijgevege mecenas uiteindelijk onaantrekkelijke of zelfs onredelijke voorwaarden ging stellen aan de ontvanger. Maar in de meeste gevallen is de mecenas een redelijk persoon of, in het geval van cultuurfondsen een redelijke organisatie, met oprechte bedoelingen. Gevers zijn zich ook steeds meer bewust van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid en volgen gedragscodes, zoals die van de vereniging van vermogensfondsen FIN, waarbij de *VandenEnde Foundation* is aangesloten. In deze code is ook de positie van de aanvrager geborgd.

Persoonlijke betrokkenheid van een gever bij de zaak van de ontvanger, kan juist zeer stimulerend zijn. Er zijn legio voorbeelden van inspirerende samenwerking tussen mecenas en begunstigde, waarbij de persoonlijke betrokkenheid voor beide partijen een meerwaarde opleverde. De wijze waarop Museum Boijmans Van Beuningen Rotterdam samenwerkt met kunstliefhebber en mecenas Han Nefkens, is hier een goed voorbeeld van. Met een bijzondere fascinatie voor het grensgebied tussen mode en beeldende kunst werd op initiatief van zijn foundation een langlopend project opgezet. In samenspraak met het museum worden door de H+F Foundation jaarlijks bijzondere modecreaties van toonaangevende ontwerpers aangekocht en in langdurige bruikleen aan het museum gegeven.

Er zijn ook tal van voorbeelden van mecenasen die een instelling of individuele kunstenaar verder geholpen hebben met het beschikbaar stellen van hun kennis en ervaring. Of die met nieuwe ideeën zijn gekomen om instellingen te helpen bij het opzetten van een effectieve fondsenwervingsstrategie. Zoals het initiatief van een betrokken particulier, die voor het Nederlands Blazers

Ensemble een kring van gulle gevers bijeenbracht, de zogenoemde Lotgenoten. Deze kring van particuliere gevers zet zich in om het Nederlands Blazers Ensemble in staat te stellen om nieuwe composities te laten schrijven en nog onbekende solisten aan te trekken. Een ander sprekend voorbeeld is de inzet van de oprichters van de *VandenEnde Foundation* bij de financiering van de vernieuwing van het Stedelijk Museum Amsterdam. Met een zeer substantiële gift wisten zij, samen met een handvol betrokkenen, in korte tijd andere particuliere gevers te motiveren om gezamenlijk een zeer omvangrijk bedrag bijeen te brengen voor dit museum. Mede dankzij deze actie straalt het vernieuwde Stedelijk Museum weer van trots op het Museumplein. Dit zijn slechts enkele voorbeelden van inspirerend cultuurmecenaat, dat ver afstaat van het oude charitasdevies *doe wel en zie niet om*. Het is een betrokken vorm van mecenaat, waarbij het niet gaat om zelfverheerlijking of inhoudelijk dictaat, maar om maatschappelijke betrokkenheid. De kunstinstelling vaart er wel bij en de mecenas geniet vooral emotioneel rendement.

De particuliere mecenas maakt keuzes en heeft daarmee, gewild of niet, een zekere invloed op het culturele landschap. Het is de vraag of dit zorgwekkend is. Althans in ons land, waar de centrale en lokale overheden, ondanks draconische bezuinigingen, nog altijd zeer belangrijke financiers van de cultuur zijn. Waarbij moet worden aangetekend dat ook die overheden keuzes maken en daarmee voorkeuren uitspreken voor bepaalde kunstuitingen en kunstinstellingen, ten nadele van andere. In die zin is de invloed van de particuliere geldgever niet per se signifikanter dan die van de overheid. Het is een illusie om te denken dat in ons land behoud en stimulering van cultuur volledig aan de particuliere geldgevers kan worden overgelaten. Maar anderzijds is het evenzeer een illusie te verwachten dat de overheid tot in lengte van dagen de belangrijkste geldgever zal zijn. Daarom is het belangrijk om te streven naar een goede balans tussen publieke en private geldstromen voor de kunst. Dat begint met de erkenning van het belang van particulier cultuurmecenaat. Het vraagt minder koud-watervrees bij instellingen en meer vertrouwen in de vernieuwende invloed die het particulier mecenaat kan hebben.

De tijd van de welgestelde gever die achteloos een aalmoes naar de behoeftige werpt, ligt ver achter ons. De nieuwe mecenas handelt uit betrokkenheid, is een bewuste gever en heeft oog voor de impact daarvan. Hij weet dat geven niet vrijblijvend is en handelt daar naar. Dat levert stimulerend en ook, zoals in het geval van de *VandenEnde Foundation*, ondernemend cultuurmecenaat op.

Amsterdam, oktober 2013
Ryclef Rienstra, *directeur*

FOTO: ANGELA STERLING

Het Nationale Ballet, Serenade van George Balanchine

2 **Geven is niet vrijblijvend, ontvangen ook niet** Edo Dijksterhuis

Hoe mecenaat de kunsten kleurt

Dat de grotere nadruk op particuliere financiering het functioneren van de kunstensector ingrijpend zal veranderen, is een feit. Maar in hoeverre is ook sprake van artistiek inhoudelijke beïnvloeding? En waar begint en eindigt inhoudelijke invloed eigenlijk?

De term 'autonomie' klinkt in artistieke context vaak nogal absoluut. In werkelijkheid is de autonomie van kunst natuurlijk altijd relatief. Kunst bestaat niet in een vacuüm. Een voorstelling, concert, film, schilderij of performance houdt zich altijd tot een publiek en krijgt daar zijn waarde en betekenis. Maar ook als het om de randvoorwaarden gaat van kunstproductie en -presentatie is 'autonomie' een utopisch begrip. De financiering van het maakproces of een tentoonstelling is altijd van invloed op de inhoud, ook al ontstaat die binnen het domein van de kunstenaar of curator.

Hoewel bewindslieden al sinds Thorbecke continu herhalen dat de politiek geen oordeel heeft over kunst, weerhoudt dat de politiek er niet van criteria te benoemen waar die kunst aan moet voldoen, wil deze voor subsidiëring in aanmerking komen. Achtereenvolgende staatssecretarissen en ministers hebben verschillende speerpunten tot leidraad gemaakt voor de verdeling van middelen: internationalisering, culturele diversiteit, jongeren, samenwerking of, zoals nu het geval is, cultureel ondernemerschap en draagvlak bij het publiek. Subsidieaanvragers houden er rekening mee en zorgen ervoor dat hun project of instelling past binnen de politieke *flavour of the month*. De politiek zegt niet of een werk goed of slecht is, maar bepaalt wel over welk type werk het een non-kwalitatieve mening heeft.

De terugtrekkende beweging van de overheid en de opkomst van het particuliere geld moeten welhaast leiden tot andersoortig krachtenveld. Steeds minder invloed zal worden uitgeoefend door een collectief met een formeel ideologisch instrumentarium en steeds meer door individuen en subgroepen met een eigen normen- en waardenpatroon. Met het gezegde 'wiens brood men eet, wiens woord men spreekt' indachtig, dringt de vraag zich op wat dit betekent voor de Nederlandse kunstsector.

Lichtend voorbeeld met schaduwkanten

Dat mecenaat een blijvend fenomeen is dat alleen maar in belang zal toenemen, daar is iedereen in de cultuursector het wel over eens. Giften en sponsoring waren vroeger additionele inkomsten maar zijn nu integraal en onmisbaar onderdeel van begrotingen. Het percentage overheidssubsidie daalt bij vrijwel alle instellingen en gezelschappen, terwijl budgetten soms juist groter

worden. De groei van de particuliere financiering is in veel gevallen exponentieel.

Het lichtend voorbeeld dat ons door de politiek steeds wordt voorgehouden is het Angelsaksische model. In de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk is particulier geld de kurk waar vrijwel de complete culturele sector op drijft. En het is ook daar dat zichtbaar wordt hoe de invloed van mecenasen zich kan manifesteren.

Een extreem voorbeeld is miljardair en filantroop Eli Broad. Hij schrikt er niet voor terug zijn financiële armslag te gebruiken om het beleid van het Museum of Contemporary Art in Los Angeles niet alleen bij te sturen maar zelfs voor te schrijven. Als eerste bestuursvoorzitter was hij verantwoordelijk voor de aanstelling van de directeur, een beschermeling van hem. Vervolgens hield hij de fusie tegen met Los Angeles County Museum of Art, een concurrerend museum waar hij levenslang trustee is en dat hij graag wil omvormen tot Broad Contemporary Art Museum.

Ook bij andere Amerikaanse musea is de invloed van trustees groot. In ruil voor het geld dat ze meebrengen krijgen ze (mede-)zeggenschap over aankopen. Niet zelden vertoont het boodschappenlijstje van het museum grote gelijkenissen met de privécollecties van de financiële supporters. Die poetsen zo hun status binnen de *high society* op en verzekeren hun eigen verzameling van een museaal aura waardoor de veilingwaarde ervan toeneemt. Maar onder deze sociaal en economisch gedreven beïnvloeding ligt een machtsfactor met zwaardere en meer langdurige implicaties. Mecenasen bepalen op den duur wat museumwaardig is en het canoniseren waard.

En dan is er nog de indirecte beïnvloeding die uitgaat van een systeem van private financiering. In de Verenigde Staten wordt regelmatig geklaagd dat musea, theaters, theatergezelschappen en muziekensembles steeds meer risicomijdend programmeren en produceren. Om (potentiële) ondersteuners niet voor het hoofd te stoten, wordt er een soort zelfcensuur toegepast die de drang naar experimenteren en vernieuwen kortwiekt.

Organisatorisch zwaartepunt verschuift

Wat onomstotelijk vaststaat is dat de verschuiving van publiek naar privaat geld in Nederland sector-breed tot organisatorische herinrichting zal leiden. Bij veel culturele instellingen is fondsenwerving de afgelopen vijf jaar versterkt en geprofessionaliseerd. De drie man sterke zakelijke afdeling van het International Film Festival Rotterdam (IFFR) is de enige afdeling binnen de organisatie die de hele jaar door volledig bemand is. De Koninklijke Schouwburg in Den Haag breidde haar directie uit met zakelijk directeur Hedwig Verhoeven, die zich expliciet ging bezighouden met de derde geldstroom.

Een van haar eerste acties was het onder de eigen vleugels brengen van de vriendenvereniging, die tot 2011 was ondergebracht bij een externe stichting met een extern bestuur. Bovendien trekken Schouwburg en huisgezelschap

Het Nationale Toneel gezamenlijk op om zo donateurs de keuze te geven te investeren in 'stenen' of programma.

Vergeleken met de legertjes fondsenwervers die bijvoorbeeld de Tate in Groot-Brittannië (veertig medewerkers) of het Museum of Modern Art in New York (vijftig medewerkers) in dienst hebben, is de tien man sterke afdeling *Development* van het Rijksmuseum bescheiden. Maar in de Nederlandse context is zij verreweg de grootste en meest slagkrachtige. Bij zijn aantreden als directeur van het Rijksmuseum in 2008 bestempelde Wim Pijbes alternatieve financiering – naast educatie – tot zijn topprioriteit. 'Het museum kreeg al legaten en schenkingen, er waren relaties met sponsors, plannen voor een vriendenvereniging waren in de maak. Maar we hebben dat versneld geconcretiseerd. En nu staat er een full swing afdeling *Development*, naar Amerikaans voorbeeld.'

Zelfs als organisaties moeten krimpen, blijft de fondsenwervingspoot buiten schot. In 2013 ging bij Rijksmuseum Twenthe de rijkssubsidie met ruim dertig procent omlaag en vielen er in een reorganisatieronde elf ontslagen, vooral in ondersteunende diensten zoals bewaking en administratie. De marketing-medewerker werd echter vrij gemaakt om zich geheel te richten op externe contacten. 'We hebben onze focus verlegd', constateert directeur Arnoud Odding. 'En we kijken nu vooral naar buiten.'

Wel of niet professionaliseren?

Niet voor alle organisaties is het mogelijk personeel te reserveren speciaal voor fondsenwerving. Geert Overdam, directeur van Theaterfestival Boulevard in Den Bosch, onderhoudt alle zakelijke contacten zelf. 'In een organisatie van deze omvang – vijf man – zou ik het zakelijke en het artistieke ook niet van elkaar los willen trekken. Iedere artistieke beslissing heeft direct financiële consequenties en het is goed om je daar continu bewust van te zijn. Ik geef toe: voor het verfijnen van het donateurschap, bijvoorbeeld het uitwerken van een getrappt systeem met meerdere geefcategorieën, heb je eigenlijk een professional nodig. Maar dan moet je eerst investeren. En dat geld hebben wij niet.' Dat is het kip-ei-probleem waar vooral kleinere organisaties tegenaan lopen. Er wordt gezegd dat fondsenwervers zichzelf wel weer terugverdienen, maar de begrotingen zijn vaak zodanig krap dat er geen ruimte is voor een extra staflid.

'Je hebt een startbudget nodig, je kunt niet tegen de kosten op werken', weet Janneke Staarink, zakelijk directeur van het IFFR. 'Bovendien moet een werver niet alleen zichzelf financieren, hij moet iets meer opleveren. Er is echter geen referentiekader voor effectiviteit, we moeten het doen met buitenlandse cijfers. Alles in de culturele sector is er op ingericht snel een investering terug te verdienen. Maar mecenaat heeft een totaal andere dynamiek. Hier gaat de kost ver voor de baat uit. En je weet niet wat de baat is.'

Verheffingsideaal heeft afgedaan

Het prioriteren van fondsenwerving houdt niet alleen een organisatorische transformatie in, maar ook een mentaliteitsverandering. 'Het waardenpatroon is aan het verschuiven. Het oude verheffingsideaal hebben we ingeruild voor inspiratie', stelt Odding, die het Rijksmuseum Twenthe betitelt als 'het ideale mecenasmuseum, van, voor en door verzamelaars'. 'De innovatie zit in de constante dialoog die we voeren. Het museum wordt netwerk. Wij zijn er niet voor de kunst alleen, wij zijn een medium dat een verbinding maakt tussen kunst en publiek. En van die missie en de gastvrije houding die daarbij past moet iedereen die hier werkt doordrongen zijn, tot de medewerker achter de kassa toe.' Een positief bijproduct van alle naar buiten gerichte inspanningen is een mate van maatschappelijke verankering waar een hele rits staatssecretarissen en ministers van cultuur op heeft gehamerd zonder enige verbetering te realiseren. Bezoekers die geven worden mede-eigenaar, meedenkers, ambassadeurs. Maar dat werkt alleen als er ruimte is voor zo'n actieve rol en als die rol serieus wordt genomen. Het vergt een bijzonder proactieve houding van culturele instellingen, die hun (potentiële) gevers altijd twee stappen voor moeten blijven, om ze bij te sturen maar ook indien nodig af te remmen.

'We hebben nog niet meegemaakt dat een gever onredelijke eisen stelde. Maar dat willen we ook voor zijn door continu in gesprek te zijn en precies te weten wat iemands wensen zijn', stelt Verhoeven. Odding stelt zelfs dat het 'onze taak is te weten wat het publiek wil voordat ze er om vragen'.

Om die leidende rol in de dialoog met schenkers te kunnen spelen, moeten instellingen exact en op een aantrekkelijke manier hun programma onder woorden kunnen brengen. Er is steeds meer nadruk komen te liggen op 'het verhaal'. 'Ik presenteer alleen afgeplannen, anders voelt het aan als geldklopperij', verwoordt Verhoeven het. De pitch, die eindeloos herhaald wordt, mag geen gebakken lucht bevatten en moet liefst zo expliciet mogelijk zijn. Maar dit centrale middel om sterk anticiperend te kunnen reageren, kan verstarring in de hand werken. Inspelen op veranderende actualiteit of toeval is lastiger als je luid en duidelijk een in beton gegoten programma uitdraagt.

Tijdrovend relatieonderhoud

De vraag naar particulier geld groeit vele malen sneller dan het aanbod. De concurrentie dwingt instellingen een andere aanpak te kiezen dan voorheen. Een aanpak die vooral heel erg persoonlijk is. Bulkmailing of kaartenacties passen daar niet bij: te vrijblijvend en anoniem. Het gericht onderhouden van contacten is ervoor in de plaats gekomen. 'Als je echt grote giften van mensen wilt krijgen', stelt Rob Williamson, directeur van de Britse Community Foundation in het boek *Giving is good for you*, 'dan moet je zo dichtbij ze komen te staan dat je het wit van hun ogen kunt zien.'

Maar die bezoekjes om het half jaar aan iedere donateur, sponsor of schenker zijn bijzonder tijdrovend – om nog niet te spreken van de nazorg die hoort

bij een donatie. En ze kunnen door niemand anders gedaan worden dan door de kopstukken van de instellingen en gezelschappen zelf. Culturele directies en managers hebben zo niet alleen de aard van hun werk zien veranderen maar ook de zwaarte. 'Het is een 24-uurs baan', vindt Verhoeven, die daarin wordt bijgevalen door Janneke Staarink, zakelijk directeur van het IFFR. 'Elk onderdeel van fondsenwerving heeft zijn eigen dynamiek; die segmentering vergt verschillende vormen van expertise. Je moet veel meer doen voor hetzelfde geld.'

Voor Marc van Warmerdam, algemeen directeur van muziektheatergezelschap Orkater en filmproducent, is dat persoonlijke om meer ideologische redenen problematisch. 'Geld vragen en geld krijgen is het moeilijkste dat er is', vindt hij. 'Een cultuursubsidie beschouw ik als rijksfinanciering, vergelijkbaar met geld voor het wegnen of het leger. Je maakt een plan met een offerte, legt dat voor en het wordt gehonoreerd of niet. Omdat mecenaat zo persoonlijk is, gaan er andere dingen meespelen, particuliere dingen.' Precies om die reden concentreert Orkater zich op particuliere fondsen, een vorm van geïnstitutionaliseerd mecenaat, en wordt er niet geïnvesteerd in vriendenverenigingen.

Wel valt Van Warmerdam regelmatig en graag terug op bevriende professionals die Orkater bijstaan met financieel, juridisch of ander advies. Van Warmerdam: 'Dat is een meer officieus netwerk. Soms hebben we een mini-expert meeting en wisselen we ideeën uit.'

Persoonsafhankelijk

De druk die relatiebeheer op een organisatie legt, hangt niet alleen af van het soort relatie. De aard van het 'product' is ook van grote invloed. Musea en podiumgezelschappen, die het hele jaar zichtbaar zijn, kunnen hun inspanningen relatief gelijkmatig uitsmeren. Festivals hebben juist te maken met grote pieken, die extra druk zetten op de organisatie. De fondsenwervingsafdeling van het IFFR wordt in de maanden voor het festival versterkt met een extra medewerker en een stagiair. Geert Overdam, directeur van Theaterfestival Boulevard, doet de fondsenwerving in z'n eentje en ziet zijn werklast in de aanloop naar het festival exponentieel groeien. 'En dat is alleen maar erger geworden sinds de marketingbudgetten van sponsors steeds vroeger in het jaar op zijn.'

Toch preferereert hij de omgang met particulieren en particuliere fondsen boven overheidsfondsen. 'Ik zet zo mijn vraagtekens bij het systeem van beoordeling bij overheidsfondsen door mensen uit het veld, je collega's. Ook vind ik dat er te eenzijdig nadruk ligt op de artistieke inhoud terwijl die op hetzelfde niveau gewogen zou moeten worden als cultureel ondernemerschap en bereik. Bij particuliere fondsen is alles eenvoudiger: de communicatie, de aanvraag en de voorwaarden, die veel weg hebben van een prestatiecontract.'

Een groot deel van de inspanningen zit in het identificeren van potentiële gevers. Het Rotterdamse filmfestival heeft vele gesprekken moeten voeren om alleen al in kaart te krijgen wie er relevant is binnen de stad. De Raad van

Toezicht werd anders ingericht, met leden die gevraagd werden actief mee te werven, iets wat tot die tijd ondenkbaar was. En er werd een trekker gezocht voor het twee jaar geleden gelanceerde Tiger Film Mecenaat. Staarink: 'We hadden iemand nodig uit de stad, die de markt kent en deel uitmaakt van de netwerken. We hadden die persoon gevonden maar die haakte uiteindelijk toch af. Nu zoeken we weer verder. Wie die persoon is, is heel erg belangrijk. Dat kan niet zomaar iemand zijn.'

Mecenaat in vormen en maten

Met de ontwikkeling van het mecenaat is ook de invulling van het begrip aan verandering onderhevig. De woordenboekdefinitie van mecenas – iemand die geld beschikbaar stelt voor het maken of behouden van kunst – is van toepassing op een steeds bredere groep gevers.

Sponsoring in natura komt veel voor, net als het aanbieden van diensten en producten tegen kostprijs. Ook stellen bedrijven – net als particulieren – gratis expertise beschikbaar in de vorm van leden van besturen, raden van toezicht en adviescommissies. Businessclubs zijn vooral gericht op netwerken. Hun aantrekkingskracht valt of staat dus met de kwaliteit en compatibiliteit van de leden. Omdat de culturele organisatie vooral optreden als faciliterende partij, als decor voor zakelijke ontmoetingen, bestaat altijd het gevaar dat businessclubs weinig binding hebben met de instelling.

Hoe sterker de fondsenwerving is geformaliseerd, hoe meer trapjes de donateurspiramide kent. Op de onderste trede staan de vrienden, die jaarlijks een bescheiden bedrag doneren en in ruil daarvoor nieuwsbrieven, kortingen en lezingen krijgen. Vrienden worden beschouwd als fans, niet als ambassadeurs. Omdat het in feite loyaliteitsprogramma's zijn, wordt de waarde van vriendenclubs als langdurige geefrelatie als beperkt beschouwd. Vaak is er wel een groeimodel; vrienden zijn de potentieel grote schenkers van de toekomst. Ze krijgen dan doorgaans het etiket donateur of patroon opgeplakt om het verschil in motivatie te benadrukken.

Internationale fondsenwerving, zoals bijvoorbeeld goed is ontwikkeld bij het Louvre, bevindt zich in Nederland nog in een pril stadium. Het Mauritshuis heeft The American Friends of the Mauritshuis en het Scheepvaartmuseum heeft Het Compagnie Fonds. Het zijn vooral Amerikanen – afkomstig uit een geefcultuur – die ook in de nu dertig leden tellende International Circle van het Rijksmuseum zitten.

De juiste toon vinden

Consistentie, betrouwbaarheid en benaderbaarheid zijn kernwaarden binnen de relatie met mecenasen, waarden die passen bij de lange termijn die zo'n relatie idealiter heeft. Iedere klacht of opmerking moet meteen gepareerd worden. Odding checkt twee keer per dag zijn Twitter-account en heeft als vuistregel dat ieder bericht binnen een dag beantwoord moet worden, liefst door hemzelf.

Het vinden van de juiste toon is een zoektocht. Dat ondervond Staarink toen ze bij de opening van het filmfestival in 2011 het Tiger Film Mecenaat lanceerde.

Ze had notarissen in de zaal geplaatst om geïnteresseerden meteen vast te leggen voor een minimaal bedrag van driehonderd euro per jaar. 'De reacties waren gemengd. Een deel van het publiek vond het ondernemend en was positief. Een ander deel vond het te opdringerig. Dat merkten we ook bij onze telefonische campagne om donateurs te werven. Van het Rijksmuseum snapt iedereen het dat ze om giften vragen, maar van ons wordt het niet verwacht. Ook intern waren er heel wat bruggen te nemen; men was bang bezoekers voor het hoofd te stoten. Elke stap die je zet moet je heel gecalculeerd nemen en voor iedere misstap moet je meteen excuses aanbieden.'

Maar het gaat niet alleen om wat de gever accepteert – een norm die overigens in rap tempo aan het veranderen is – maar ook waar een organisatie zichzelf senang bij voelt. 'Het automatisch verlengen van de jaarlijkse bijdrage aan de vriendenkring, daar heb ik best moeite mee', geeft Overdam toe. En dat terwijl het overslaan van een opt out-moment niet eens in de buurt komt van de stilzwijgende verdubbeling van de jaarlijkse bijdrage die Greenpeace onlangs heeft doorgevoerd.

Beperkte wederdiensten

Toen artistiek directeur Roel Voorintholt in 1989 gevraagd werd bij het Arnhemse Introdans een jeugdensemble op te zetten, stond fondsenwerving nog in de kinderschoenen. 'Ik wilde per se voorstellingen maken maar had geen geld. En dus pakte ik het telefoonboek en begon bij A. Ik kwam terecht bij Ikea, waar ik decorstukken loskreeg, en Oilily, dat voor kostuums zorgde. Later heb ik nog eens een deal gesloten met een verzekeringsmaatschappij, die dan zorgde voor publiek maar in de pauze verzekeringen aanbood.'

Dat soort keihard commerciële voor-wat-hoort-wat-sponsoring zou Voorintholt nu niet meer accepteren. Net zo min als de geëiste wederdiensten van de Zweedse meubelgigant – tien zaterdagpas de deurtjes naast de ballenbak bij wijze van kindervermaak.

Introdans, dat het de eerste acht jaar van zijn bestaan zonder enige vorm van subsidie heeft moeten doen, was in Nederland een pionier wat betreft het aanboren van particuliere geldstromen. Door vallen en opstaan leerde Voorintholt wat hij wel en niet kon vragen, wel en niet daar tegenover wilde zetten. Begin jaren negentig ging hij de boer op met drie gestandaardiseerde, op verschillende bedragen toegesneden pakketten voor begunstigers. Toen die formule tien jaar later uitgewerkt bleek, mede door de toegenomen concurrentie op de donateursmarkt, werd het tijd voor een meer op maat gesneden aanpak. 'Per gever vraag ik waar behoefte aan is', vertelt de artistiek leider van Introdans. 'Sommigen hoeven niets terug voor hun bijdrage, anderen willen graag bij de repetities komen kijken of dat we een training geven binnen het bedrijf.' Het spectrum van concrete wederdiensten aan mecenasen is beperkt. Naast persoonlijk contact, waarin dankbaarheid en gunnen aan elkaar worden gekoppeld en betrokkenheid wordt gekweekt, krijgen schenkers gratis toegang,

diners, lezingen en netwerkmogelijkheden met andere gevers aangeboden. Dankuitingen zoals naamplaatjes op theaterstoelen of naamverbintenis aan een zaal lijken steeds minder in trek. Zichtbaarheid is voor velen niet nodig, zelfs niet voor sponsors.

‘De grote valkuil is teveel terug bieden, dan levert het je netto weinig op’, vindt Staarink. Voorin Holt weet dat uit ervaring maar hij – en de meesten van zijn collega’s – vinden wel dat gevers ‘altijd net iets meer moeten ontvangen dan waar ze recht op hebben’.

Verantwoordelijk geven

Opmerkelijk is dat Nederlandse mecenasen zelf geen zware eisen lijken te stellen. Hun wens om een precies overzicht te krijgen van de bestedingen, geschenken schilderijen minstens tachtig procent van de tijd op zaal te zien of in de buurt van de leden van het Koninklijk Huis te zitten bij premièrevoorstellingen, wordt algemeen beschouwd als ‘billijk, redelijk en vanzelfsprekend’. Van donateurs wordt alleen overwogen afscheid te nemen als de investering in tijd en geld niet meer in verhouding staat tot de gift – een puur economische afweging dus.

Hoewel er in Nederland allang geen Chinese muur meer tussen de zakelijke en artistieke kant van het culturele bedrijf, is de strikte scheiding van financiële steun en artistieke inhoud voor vrijwel iedereen een heilig artikel. Toch zit er beweging in de overtuigingen. ‘Als iemand het Rijksmuseum honderd miljoen euro zou bieden in ruil voor een aquarel van zijn vrouw naast *De Nachtwacht*, dan zou ik daar waarschijnlijk mee instemmen’, stelt Pijbes. ‘Voor één miljoen zou ik het niet doen, maar honderd miljoen ... ‘Iedereen heeft zijn smeltpunt’ zei mijn voorganger bij de Kunsthal, Wim van Krimpen, en daar heeft hij gelijk in.’

Voor de podiumkunsten en festivals geldt dit dilemma, hoe hypothetisch ook, niet. Voorstellingen worden doorgaans aangekocht en geprogrammeerd in een stadium dat ze nog gemaakt moeten worden. ‘Mensen steunen ons juist vanwege onze eigenzinnigheid en tegendraadsheid; als we ons gaan aanpassen lopen ze weg’ is een veelgehoorde stelling.

Van artistiek inhoudelijke invloed van mecenasen is in Nederland vooralsnog geen sprake. Dat is deels terug te voeren op de afwezigheid van echt grote donoren, die hun zin willen en kunnen doordrijven – een enkeling daargelaten zoals Karel van Stuivenberg, die het Cobra Museum lange tijd aan het lijntje hield met de belofte van een grote schenking om het daarna te laten vallen. En misschien is het simpelweg nog te vroeg om beïnvloeding of bijsturing, hoe latent dan ook, nu al te signaleren. Pas als we tien of twintig jaar verder zijn en het cultuurmecenaat kan worden afgezet tegen de langetermijn ontwikkeling van programmering, is er met zekerheid iets over te zeggen.

Toch is bepaalde invloed inherent aan mecenaat en onontkoombaar. ‘Iedere verbintenis die je aangaat, zegt iets over jezelf en je werk’, stelt Van Warmerdam. ‘Je imago wordt bepaald door de mensen met wie je je associeert. Maar ik

heb de indruk dat de jongere generatie daar niet meer zo erg over nadenkt.’

Zelfs waardenneutraal bekeken betekent iedere keuze van een particulier om een bepaald cultureel initiatief te steunen, een beïnvloeding van het culturele landschap. Dat de ene instelling gesteund wordt, betekent dat de andere geen geld krijgt. Indirect wordt zo de samenstelling van het totale aanbod gevormd en een stempel gedrukt op wat er cultureel toe doet. Dat is de macht van de gever op het meest basale niveau, maar het geeft wel aan welke verantwoordelijkheid mecenaat met zich meebrengt.

De geïnterviewden

Voor dit artikel werden de volgende personen geïnterviewd:

Arnoud Odding – *algemeen directeur Rijksmuseum Twenthe*

Geert Overdam – *zakelijk en artistiek directeur Theaterfestival Boulevard Den Bosch*

Wim Pijbes – *hoofddirecteur Rijksmuseum Amsterdam*

Janneke Staarink – *zakelijk directeur International Film Festival Rotterdam*

Hedwig Verhoeven – *zakelijk directeur Koninklijke Schouwburg Den Haag*

Roel Voorintholt – *artistiek directeur Introdans Arnhem*

Marc van Warmerdam – *algemeen directeur Orkater, producent Graniet Film*

Edo Dijksterhuis is freelance journalist en publicist

FOTO: ROY BEUSKER

Blockbusterfonds presentatie 18 april 2012.

Premier Rutte ontvangt een symbolische toegangkaart voor een cultureel Blockbusterevenement.

Joost van Lanschot (directeur VSBfonds), Boudewijn Poelman (directievoorzitter van de Holding Nationale Goede Doelen Loterijen), premier Mark Rutte, Alexander Rinnooy Kan (voorzitter Raad van Toezicht Prins Bernhard Cultuur-fonds), Joop van den Ende (voorzitter VandenEnde Foundation)

3 **Blockbusterfonds**

‘Kabinet vaart met Van den Ende’. Met deze prikkelende kop deed NRC Handelsblad verslag van de presentatie van het Blockbusterfonds op 18 april 2012 op het Binnenhof in Den Haag. Dat gedoogpartner PVV enkele dagen later het kabinet de wind uit de zeilen nam waardoor de regeringscoalitie tot een vroegtijdig einde kwam, had gelukkig geen invloed op de vaart waarmee het Blockbusterfonds zich nadien ontwikkelde.

Samenwerking

Op initiatief van de *VandenEnde Foundation* sloegen vier partijen de handen ineen. Samen met het Prins Bernhard Cultuurfonds, het VSBfonds en de BankGiro Loterij werd in maart 2012 besloten om voor een periode van vijf jaar, jaarlijks 4,5 miljoen euro oplopend tot 10 miljoen euro beschikbaar te stellen voor belangrijke en uitzonderlijke, zo mogelijk multidisciplinaire culturele evenementen in Nederland met een zo groot mogelijk (inter)nationaal publieksbereik. Deze nieuwe samenwerking werd geïnspireerd door de stelling van Joop van den Ende in diens Mandevillelezing 2011, dat cultuur niet louter een kostenpost of linkse hobby is, maar dat met cultuur ook geld verdiend kan worden.

Het Blockbusterfonds onderscheidt zich van de wijze waarop de betrokken fondsen en de BankGiro Loterij culturele instellingen doorgaans ondersteunt. Per te ondersteunen evenement verstrekken de drie in het Blockbusterfonds samenwerkende fondsen gezamenlijk een terugbetaalbare lening aan de betrokken culturele instelling. De BankGiro Loterij participeert daarnaast door per evenement een vast te stellen aantal toegangskaarten in te kopen tezamen met andere culturele diensten zoals catalogi, rondleidingen etc. Deze ingekochte pakketten worden aan de loterijwinnaars beschikbaar gesteld. De leningen moeten – zonder rente – na afloop van het betreffende evenement geheel terugbetaald worden.

De ingediende voorstellen worden beoordeeld op hun uitzonderlijke en onderscheidende karakter. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de expertise van Ernst Veen, voormalig directeur van De Nieuwe Kerk en Hermitage Amsterdam. Ook worden de kosten, de financiering en de exploitatievooruitzichten van het evenement beoordeeld. Ten slotte, maar niet in de laatste plaats, speelt de ervaring en soliditeit van de aanvragende partij een doorslaggevende rol in de boordeling.

Presentatie

Op 4 juni 2012 werden vertegenwoordigers van culturele instellingen in een bomvol DeLaMar Theater in Amsterdam geïnformeerd over dit nieuwe fonds.

Kritisch bevraagd door journaliste Clairry Polak gaven de in het Blockbusterfonds samenwerkende partners nader tekst en uitleg over de doelstellingen en werkwijze van het fonds. Benadrukt werd dat het Blockbusterfonds niet beoogt om de bezuinigingen op cultuur te compenseren, maar juist is ingesteld om nieuwe initiatieven mogelijk te maken. Hiermee werden de aanwezige culturele instellingen opgeroepen om met nieuwe plannen te komen.

FOTO: ROY BEUSKER

Blockbusterfonds DeLaMar Theater presentatie 4 juni 2012.

V.l.n.r.: Moderator Clairry Polak, fondsdirecteuren Marieke van Schaik (GoedeDoelen-Loterijen), Joost van Lanschot (VSBfonds), Adriana Esmeijer (Prins Bernhard Cultuurfonds) en Joop van den Ende (voorzitter VandenEnde Foundation)

Projecten 2012

Om duidelijk te maken welke variëteit wordt nagestreefd, ging het Blockbusterfonds van start met de ondersteuning van drie zeer uiteenlopende evenementen.

Museum Boijmans Van Beuningen Rotterdam Tentoonstelling De weg naar Van Eyck

Museum Boijmans Van Beuningen werd ondersteund met een bedrag van € 781.175 voor de tentoonstelling De weg naar Van Eyck. Deze tentoonstelling, die liep van 13 oktober 2012 tot 10 februari 2013, bood een beeld van de schilderkunst tussen 1390 en 1430 in de Nederlanden, Noord-Frankrijk en delen van het huidige Duitsland. De eenmalige bruikleen van een aantal bijzondere werken van andere musea gaven de tentoonstelling een uniek karakter.

De bijdrage van het Blockbusterfonds was voor bestuur en raad van toezicht van het museum cruciaal, gezien het grote financiële risico dat met deze tentoonstelling werd gelopen. Bovendien kon met de extra middelen de marketing-campagne voor de tentoonstelling versterkt worden.

Op grond van uitgebreid bezoekersonderzoek door TNS/NIPO kon worden vastgesteld dat van de ruim 140.000 bezoekers tenminste 90% van buiten Rotterdam kwam, waarvan 6% uit het buitenland. Door alle bezoekers tezamen werd in Rotterdam en omgeving ruim € 7,3 miljoen besteed aan vervoer, verblijf en aan gekochte artikelen.

Dankzij de positieve exploitatieresultaten van de tentoonstelling kon de lening geheel worden terugbetaald.

Jan van Eyck, Madonna in de kerk, circa 1439, 32 x 14 cm, Staatliche Museen, Gemäldegalerie, Berlijn

FOAM Fotografiemuseum Amsterdam

Unseen, A Photo Fair with a Festival Flair

FOAM Fotografiemuseum werd ondersteund met een bedrag van € 1.551.200 voor de eerste editie van de fotografiebeurs Unseen, van 19 t/m 23 september 2012. Voorts werd een investeringslening toegekend van € 300.000, terug te betalen over een periode van drie jaar.

De beurs gaf een platform aan galleries die zich richten op vernieuwende ontwikkelingen in het veld, nieuw fotografisch talent en ongezien werk van gevestigde namen. Unseen presenteerde zich als *'a fair with a festival flair'* en organiseerde rondom de beurs een uniek programma gericht op een divers nationaal en internationaal publiek.

Met ruim 22.000 bezoekers kon deze eerste editie met recht een succes worden genoemd. Onderzoek wees uit dat 64% van buiten Amsterdam kwam, waarvan 6% uit het buitenland. Door alle bezoekers tezamen werd in Amsterdam en omgeving ruim € 1,2 miljoen euro besteed aan vervoer, verblijf en aan gekochte artikelen.

De omzet van de deelnemende galleries is niet bekend, maar gezien het animo om opnieuw deel te nemen in de editie 2013 van Unseen, mag worden aangenomen dat ook voor die partijen de beurs een groot succes was. Op basis van de positieve resultaten van de tentoonstelling kon de lening geheel worden terugbetaald evenals een eerste termijn van de investeringslening.

FOTO: TUE JUELSBO

Bezoekers op de fotografiebeurs Unseen 2012

FOTO: ANNINA ROMITA

TwentseWelle, Jan en Youri Mulder en presentatrice Pernille La Lau van 'Koffietijd'

Museum TwentseWelle

Tentoonstelling 1-1, elf idolen en Jan Mulder

TwentseWelle werd ondersteund met een bedrag van € 321.400 voor de tentoonstelling 1-1, elf idolen en Jan Mulder. Deze tentoonstelling, die liep van november 2012 tot mei 2013 ging over een in alle lagen van de samenleving geliefd fenomeen, het voetbal. Het museum vroeg ex-profvoetballer en auteur Jan Mulder om een elftal bekende Nederlanders te interviewen over hun voetbalidool, dus het rolmodel uit hun jeugd en hun beleving bij voetbal. Alle idolen worden geportretteerd in de context van de samenleving uit hun tijd.

Inmiddels is bekend dat het nagestreefde aantal van 27.500 bezoekers, bij lange na niet gehaald is. Het Blockbusterfonds is nog in gesprek met de directie van TwentseWelle over de terugbetalingscondities.

Projecten 2013

Voor de periode 2013-begin 2014 zijn inmiddels zeven nieuwe projecten ondersteund, nl. de tentoonstelling Constantijn en Christiaan Huygens – Een Gouden Erfenis in de Grote Kerk Den Haag; Mode Biënnale Arnhem 2013; tentoonstelling De Dode Zeerollen in het Drents Museum Assen; fotografiebeurs Unseen editie 2013 Amsterdam; tentoonstelling Petra, wonder in de woestijn Rijksmuseum van Oudheden Leiden; tentoonstelling Kazimir Malevich en de Russische Avant-garde Stedelijk Museum Amsterdam en het Amsterdam Light Festival 2013. In totaal werd aan deze zeven nieuwe projecten een bedrag van ruim € 3,36 miljoen toegekend.

BankGiroLoterij

VSBfonds.

Prins Bernhard Cultuurfonds

**VandenEnde
FOUNDATION**

**BLOCK
BUSTER
FONDS**

FOTO: LEO VAN VELZEN

Tjitske Reidinga in Het Geheugen van water, zomerproductie DeLaMar Theater

DeLaMar Theater – resultaat van ondernemend cultuurmecenaat

Het beleid van de Foundation is vooral gericht op het ontwikkelen van eigen initiatieven en op het ondersteunen van instellingen en talenten die in hun doel ondernemend zijn.

Het vlaggenschipproject DeLaMar Theater, dat op initiatief van de *VandenEnde Foundation* is gerealiseerd, is hier een sprekend voorbeeld van. Inmiddels is dit theater niet meer weg te denken uit het theaterlandschap. In zijn tweejarig bestaan verwierf het zelfs nationale bekendheid met voorstellingen die exclusief voor het theater geproduceerd werden.

Het DeLaMar Theater wordt geleid door een professioneel team dat verantwoordelijk is voor de programmering en een zakelijke exploitatie. De verhouding tussen de Foundation en het DeLaMar is geregeld via een bestuurlijke relatie met goed toezicht op het financiële en organisatorische reilen en zeilen van het theater.

De kenmerkende gastvrijheid, de alom aanwezige kwaliteit en de exclusief voor het theater samengestelde bijzondere fotocollectie is het resultaat van de vruchtbare samenwerking met de oprichters van de Foundation, Joop en Janine van den Ende.

Al in het voorjaar van 2012 verwelkomde het theater zijn 500.000ste bezoeker sinds de opening eind 2010. Vooruitkijkend naar het seizoen 2012-2013 en daarna stevent het DeLaMar Theater af op een profijtelijke exploitatie. Dit schept weer ruimte voor nieuwe, ondernemende initiatieven.

4 DeLaMar Theater

'De introductie van het nieuwe merk DeLaMar is bijzonder succesvol verlopen. Het theater concurreert een ruim jaar na de opening al zwaar met de gevestigde theaters.'

Aldus de uitkomst van het onderzoek van merkadviseur Hendrik Beerda, die het DeLaMar Theater rekent tot een van de opvallendste nieuwe binnenkomers in de nationale top 150 'sterke merken' van 2012.

In het tweede volledige jaar dat het DeLaMar Theater geopend was heeft het een landelijk bereik en uitstraling gekregen. De grootste publiekstrekkingen waren *Het geheugen van water*, de eerste eigen toneelproductie van DeLaMar Producties, en *Hij Gelooft in Mij*, de musical over het leven van André Hazes. Beide producties speelden exclusief in het DeLaMar Theater en trokken daardoor bezoekers uit het hele land. Dit droeg absoluut bij aan het vergroten van de naamsbekendheid. Net zoals het gastvrijheidsbeginsel dat ten grondslag ligt aan de bedrijfsvoering – en dat steeds wordt uitgedragen door middel van trainingen op alle afdelingen. Gastvrijheid en kwaliteit, daar draait het om in het DeLaMar Theater: de bezoekers moeten zich welkom weten. De kwaliteit blijkt ook uit het feit dat DeLaMar begin 2012 de gouden status van het Green Key certificaat behaalde, voor duurzaam ondernemen. Dat deze filosofie aanslaat blijkt uit de talloze positieve reacties van zowel bezoekers als bespelers: het theater ontvangt regelmatig complimenten over de hoge mate van gastvrijheid.

Misset Horeca, 9 maart 2012

Als André van Duin speelt, serveren we stamppot

Na een megarenovatie openden Joop en Janine van den Ende een vernieuwd en zeer smaakvol ingericht DeLaMar Theater. Volgens velen een fraai cadeau aan Amsterdam. De horeca is in eigen beheer en de lat voor gastvrijheid ligt erg hoog. 'Elke dag bedrijven we hier topsport.' (...) Het Grand Café maakt de theaterbeleving compleet. De goede keuken staat inmiddels op de kaart. Chef-kok Martijn van Roon (voorheen Klein Paardenburg) kreeg van Johannes van Dam een 9+.

DeLaMar Producties

In de zomer van 2012 presenteerde het nieuwe productiehuis DeLaMar Producties, met steun van onder meer de *VandenEnde Foundation*, zijn eerste toneelstuk *Het geheugen van water* met in de hoofdrol Tjitske Reidinga. Dwars tegen de dynamiek van het traditionele theaterseizoen in, is het DeLaMar de hele zomer geopend geweest met deze komedie. *Het geheugen van water* ontving positieve recensies en enthousiaste reacties van het publiek. Het zogenaamde 'doorpraat-

effect' resulteerde in 38.000 bezoekers voor de hele serie. Het initiatief om tijdens de zomermaanden geopend te blijven met een toegankelijk toneelstuk is hiermee overduidelijk omarmd door het Nederlandse publiek. De zomerkomedie droeg bovendien bij aan een duidelijkere signatuur van het DeLaMar Theater.

Om de in eerste instantie wat achterlopende dinsdagavonden te stimuleren organiseerde het theater zogenaamde *ladies nights* waarop de vrouwelijke bezoekers voorafgaand aan de voorstelling allerlei producten konden proeven en testen. Dit aanbod zorgde binnen korte tijd voor uitverkochte zalen en de nodige publiciteit.

Jos Bloemkolk in Het Parool, 26 mei 2012

In de zomer zijn de meeste Amsterdamse theaters wegens omstandigheden gesloten: het mooie weer, de vakanties en de macht der gewoonte. Het DeLaMar breekt met de gewoonte en doet het de komende zomer anders. Dit jaar staat daar wekenlang een bitterzoete komedie *Het geheugen van water* van de Britse schrijfster Shelagh Stephenson. Tjitske Reidinga is medeverantwoordelijk voor de keuze van dat stuk. 'Ik beschouw het als een enorme luxe.' (...) 'Zulke stukken passen goed in het DeLaMar. (...) Het is goed dat het lang achter elkaar in Amsterdam staat. Dat is een risico, maar het krijgt echt een kans. Dat is geweldig in deze tijden van kilte op cultuurgebied. We hebben alle vrijheid in onze keuzes en we mogen een lange serie spelen. Het is goed dat Van den Ende daarin investeert. Het heeft tijd nodig.'

DeLaMar Producties maakt toneelvoorstellingen voor een breed publiek met als uitgangspunt hoogstaande kwaliteit en een herkenbaar verhaal. Daarvoor worden per productie acteurs en artistieke medewerkers aangetrokken uit de top van het Nederlandse toneel. Voor de zomers van 2012, 2013 en 2014 heeft DeLaMar Producties regisseur Antoine Uitdehaag en actrice Tjitske Reidinga gevraagd telkens een nieuwe toneelvoorstelling te ontwikkelen en exclusief in het DeLaMar Theater te presenteren. *Het geheugen van water* is een geslaagde eerste productie van deze samenwerking gebleken. Tjitske Reidinga spreekt een groot publiek aan, waarvan een deel niet gewend is om naar het theater te gaan.

Antoine Uitdehaag is een gevestigde naam in de toneelwereld waardoor de voorstelling ook aansloeg bij het meer specifieke toneelpubliek.

Vriendenfonds

De eigen productie *Het geheugen van water* werd mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van het Vriendenfonds Joop en Janine van den Ende. Dit fonds werd door een grote groep vrienden en relaties ingesteld, bij gelegenheid van de opening van het DeLaMar Theater in 2010. Het Vriendenfonds heeft tot doel om bijzondere producties mogelijk te maken die in het DeLaMar Theater gespeeld worden. Eerder werd de muziektheatervoorstelling *The Magic Flute* van het Orchestra di Piazza Vittorio en de balletvoorstelling van het Balé de Cidade de São Paulo mogelijk gemaakt door dit vriendenfonds.

Chantal Janzen en Martijn Fischer als Rachel en André Hazes in de musical Hij Gelooft in Mij

NRC Handelsblad, 12 november 2012, Henk van Gelder - 4 sterren

(...)Martijn Fischer is in de hoofdrol van *Hij Gelooft in Mij*, de musical over volkszanger André Hazes, één en al geloofwaardigheid.

(...) In de genuanceerd regie van Ruut Weissman is hier meeslepend muziektheater gemaakt, waarin de panelen soepel verschuiven en een kolossale koelkast vaak prominent op het podium staat. De vele liedjes zijn fraai verdeeld over de personages en vormen één geheel met de handeling.

Programmering

Publiek en bespellers kregen in 2012 een steeds duidelijker beeld van het soort voorstellingen dat het DeLaMar Theater presenteert. Op 11 november 2012 ging de musical *Hij Gelooft in Mij* van Joop van den Ende Theaterproducties in première in de Wim Sonneveld zaal. De voorstelling over het leven van André Hazes stond vanaf dat moment iedere avond garant voor een uitverkochte zaal. Niet eerder werd een Nederlandse musical zo positief door de pers beoordeeld. De recensenten van *de Volkskrant*, *Het Parool*, *Algemeen Dagblad*, *Metro* en *Dagblad van*

het Noorden gaven alle 5 sterren aan de musical. Omdat de productie alleen in het DeLaMar Theater wordt vertoond, bracht deze veel (nieuw) publiek in de zalen.

Maar *Hij Gelooft in Mij* was niet de enige succesvolle musical in het DeLaMar. Begin 2012 was de musical *Daddy Cool* een grote hit in de Wim Sonneveld zaal. Alle voorstellingen waren uitverkocht en er werd zelfs om niet een extra voorstelling gespeeld voor de kinderen van basisscholen in Amsterdam Zuid-Oost, aangeboden door Albert Verlinde Entertainment en het DeLaMar. Ook de musicals *Next to Normal* en *Ramses* waren een groot succes.

FOTO: JORIS VAN BENNEKOM

Daniël Boissevain en Isa Hoes in When Harry met Sally

Behalve de musicals presenteerde het DeLaMar Theater ook kwaliteits toneelvoorstellingen voor een breed publiek. Opvallende producties waren *De verleiders*, de criminele komedie over de vastgoedfraude, de toneelbewerking van *When Harry met Sally*, de tragi-komedie *Doek!* van Maria Goos en de kerstvoorstelling *Vrede op Aard* van Olga Zuiderhoek en Kees Prins.

Grote namen als Najib Amhali, Paul de Leeuw en Freek de Jonge hebben duidelijk gemaakt dat het DeLaMar ook een goed podium is voor cabaret van bekende artiesten. Ook jeugdvoorstellingen zoals *Woezel en Pip* en *Dikkie Dik* bleken zeer succesvol. Op maandagen, de rustdagen van *Hij Gelooft in Mij* en de andere langer lopende producties, werden onder meer speciale concerten geprogrammeerd.

FOTO: COK VAN VUUREN

Freek de Jonge in Neven

Evenementen

Naast de reguliere theatervoorstellingen waren er in 2012 ook volop andere evenementen. In maart vonden de opnamen plaats van het NTR televisieprogramma *College Tour* met Eric Smith, topman van Google. In diezelfde maand arriveerde Huub Stapel te paard bij het DeLaMar voor een confrontatie met een regiment soldaten bij wijze van pr-stunt voor zijn voorstelling *Napoleon*. In april deed het NOS Journaal verslag van het optreden van superster Joan Collins. In juli werden voor de tweede keer de Charlotte Köhler Prijzen door het Prins Bernhard Cultuurfonds uitgereikt in de Wim Sonneveld zaal. De jaarlijkse Uitmarkt in augustus werd een ongekend publieks- en pr-succes met de *Hazes Marathon*, waarbij artiesten uit verschillende disciplines van 12.00 tot 24.00 uur

FOTO: JORIS VAN BENNEKOM

Willem Spaaij als de jonge Ramses Shaffy in de voorstelling Ramses

de Volkskrant, 3 december 2012, Hein Janssen - 4 sterren

Het Nederlands theater is een originele theaterproductie rijker

(...) De makers hebben het goede idee gehad de oude en de jonge Ramses tegenover elkaar te zetten en van daaruit in flarden dit opmerkelijke levensverhaal te vertellen. Gelukkig niet door uitgebreide biografische verhandelingen of een keurige opbouw van scène-liedje-scène-liedje, maar door een grillige, maar altijd heldere dramaturgie.

nummers van André Hazes ten gehore brachten. Aan het begin van het seizoen 2012/2013 is de permanente fotocollectie uitgebreid met nieuwe acteursportretten van Koos Breukel. In het najaar was het DeLaMar het decor van de grote landelijke filmpremières van *De verbouwing* en *Alles is Familie*. Ook vond de grote publiektrekker *The Best of IDFA* weer plaats. In december, ten slotte, was

Peter van der Vorst te gast voor de opnamen van een speciale eindejaarsuitzending van zijn tv-programma *Van der Vorst ziet Sterren*.

Zakelijke verhuringen & horeca

In verband met het succes van *Hij Gelooft in Mij* heeft het theater in november een tweede restaurant geopend: Dinerfoyer DeLaMar. Tevens is de marketing voor de horeca verder geprofessionaliseerd met de komst van een nieuwe marketingmedewerker speciaal voor de zakelijke markt en horeca. Het verstoren van een wekelijkse digitale nieuwsbrief naar onze bezoekers waarin zij geattendeerd worden op de mogelijkheid om te dineren in het DeLaMar maakte het nieuwe restaurant bekender en vergrootte het aantal reserveringen.

Zakelijke evenementen waren er ook weer volop in 2012. L'Oréal organiseerde een grote productpresentatie voor de pers in januari. In diezelfde maand vond het **I Amsterdam** congres MICE Experience plaats waarbij nationale en internationale bezoekers uit de toerisme- en congresindustrie aanwezig waren. In juni en november vonden grote congressen plaats van het Nederlands Instituut voor Psychologen en van Randstad.

Het Parool, 25 februari 2012

Nieuw werk voor fotocollectie

De permanente fotocollectie in het DeLaMar Theater is gisteren uitgebreid. Janine van den Ende gaf fotograaf Koos Breukel opdracht de 'eregalerij' aan te vullen met acteurs die dit seizoen te zien zijn in het DeLaMar.

In 2012 **320.000** bezoekers

van **60** verschillende producenten en impresario's **130** verschillende producties

In totaal **640** voorstellingen

Bijna **100** congressen, presentaties en seminars

Eind mei 2012 ontving het DeLaMar Theater de **500.000**ste bezoeker

FOTO: LEVIN DEN BOER

FOTO: LEVIN DEN BOER

Joop van den Ende ontvangt eredoctoraat Nyenrode

5 **Eredocoraat Joop van den Ende Nyenrode Business Universiteit**

Op 10 september 2012 werd Joop van den Ende door Nyenrode Business Universiteit een eredocoraat toegekend wegens uitstekende verdiensten voor de maatschappij, de culturele sector en de entertainment industrie.

In een bomvolle aula van Nyenrode Business Universiteit motiveerde prof. Fred Lachotzki namens het College van hoogleraren dit eredocoraat als volgt in zijn laudatio: (samenvatting)

Voor Nyenrode is dit een belangrijk moment omdat het eredocoraat aan Joop van den Ende geheel past in de filosofie van de oprichters van Nyenrode en haarscherp aansluit bij de huidige pijlers van onze universiteit: Leiderschap, Ondernemerschap en Rentmeesterschap.

Joop van den Ende bouwde meerdere ondernemingen, tezamen een 'Total Entertainment Enterprise' en creëerde en passant een export-industrie. Cultuurmanagement is een serieus vak geworden. Het belang van de cultuursector is vergroot. Het cultuuronderwijs heeft een enorme stimulans gekregen, mede omdat door Joop van den Ende een afzet werd gecreëerd.

Joop van den Ende representeert het goede van zijn industrie en de positieve impact die deze voor de maatschappelijke omgeving kan hebben. Als geloofwaardige gesprekspartner wendt hij zijn gezag aan om namens de industrie naar de overheid corrigerend op te treden. Vrije producties zonder subsidie jazeker, maar nieuwe experimenten moeten ondersteund worden en hebben subsidie nodig. Dat is investeren, research & development, zegt hij en daar is subsidie voor nodig.

Samen met zijn echtgenote Janine, biedt hij als mecenas met de VandenEnde Foundation talentvolle jonge kunstenaars en artiesten de gelegenheid hun talent optimaal te ontwikkelen. Ook artistiek talent op gebieden van kunst en cultuur die buiten de core business van zijn onderneming liggen. Maar hij blijft er op hameren dat dit niet voldoende is. In zijn Mandeville-lezing 2011 op de Erasmus Universiteit Rotterdam wees hij in een gloedvol betoog de overheid op haar verantwoordelijkheid ten aanzien van cultuuronderwijs, vernieuwing en toegankelijkheid in brede zin. In vervolg hierop heeft hij zijn economisch inzicht, gezaghebbende stem en eigen geld ingezet om samen met andere entiteiten het Blockbusterfonds op te richten. Opnieuw een verrassend economisch model en initiatief om schaalgroottes te creëren.

Ondernemers en ondernemingen zijn de motoren voor welvaart en welzijn. Het is eenieder duidelijk dat ons vakgebied alleen niet voldoende is om de vele antwoorden te vinden voor de uitdagingen waar de mensheid voor staat.

Vervuld van trots mag ik vandaag als promotor namens het College van hoog-

leraren een eredoctoraat uitreiken aan Joop van den Ende, die met zijn levenswerk het culturele landschap van Nederland en daarbuiten dramatisch heeft veranderd, de Entertainment Industrie heeft neergezet, van deze zelfde industrie een export product heeft gemaakt en niet alleen als mecenas, maar ook met zijn economisch inzicht en gezag een lichtend voorbeeld is van de maatschappelijk geëngageerde ondernemer.

Dankwoord

Dankwoord Joop van den Ende bij het aanvaarden van zijn eredoctoraat aan de Nyenrode Business Universiteit. (samenvatting)

Dit is een van de meest eervolle momenten uit mijn carrière. Het eredoctoraat van de Nyenrode Business Universiteit zie ik als een erkenning voor mijn inspanningen als ondernemer om cultuur onder de aandacht te brengen van een breed publiek. Bij het aanvaarden van dit eredoctoraat doe ik graag een oproep aan Nyenrode studenten om zich meer te gaan verdiepen in de grote economische mogelijkheden van cultuur.

Als ik terugkijk op mijn leven zie ik een ongelooflijk aantal flops. Ik heb veel in de praktijk moeten leren. Als je leert en tentamens en examens moet doen heb je nou eenmaal niet altijd fantastische cijfers. Dat is ook mij overkomen, maar gelukkig waren er ook voldoende successen en mag ik nu hier voor u staan. Ik wil proberen een aantal adviezen uit mijn leven door te geven aan de jongeren die nu gaan studeren. Zij gaan aan een nieuw leven beginnen.

Passie: *Ondanks dat ik 70 ben begin ik, niet iedere maar wel bijna, iedere dag met de gedachte dat het verrukkelijk is om zaken te mogen doen, om gehoor te kunnen geven aan mijn passie. Bij alles wat ik in mijn leven heb gedaan hoort het woord passie. Ik ben gepassioneerd om iets voor elkaar te krijgen.*

Doel: *Als je die passie voelt – ook al kun je hem nog niet helemaal omschrijven – is de volgende vraag: wat is mijn doel? Ik vind dat jonge mensen daar goed over na moeten denken, want de keuzes die je pakweg tussen je 18e en 23e maakt zijn bepalend voor je hele leven en kunnen ervoor zorgen dat je je werk met plezier doet. Ik kan het iedereen aanbevelen.*

Plan: *Uit de passie en het doel dat je je hebt gesteld ontstaat een plan. Iedereen die verder wil komen in zijn leven zal een plan moeten maken. Ik noemde dat mijn persoonlijk masterplan. Terugkijkend was dat een heel beperkt plan. Maar als je al die plannetjes op een rij zet – en dat is in mijn biografie gebeurd – zie ik mezelf als een gepassioneerde man met een doel en een plan. En het resulteerde in redelijke successen. Financieel gezien pakte het aardig uit, soms niet, soms wel.*

Innoveren: *De essentie die ik graag wil meegeven aan de studenten is: als je ervoor hebt gekozen om ondernemer te worden zal je iedere dag, je leven lang, kleine en grote problemen moeten oplossen. Je zult steeds nieuwe dingen moeten bedenken, je zult altijd moeten innoveren.*

Focus: *Ondernemers in spe, let op: als je denkt dat je succes hebt en nog meer*

denkt te kunnen gaan verdienen, ligt er een groot gevaar op de loer. Ik raakte mijn totale focus kwijt. Ik was overal bezig ballen in de lucht te houden en dat was verkeerd. Het is erg belangrijk voor een ondernemer om ervoor te zorgen de eigen talenten goed te kennen.

Ego: Persoonlijke ego's mogen de groei van een onderneming met al zijn medewerkers nooit in de weg staan. Ik hoef u de vele voorbeelden niet te noemen van bedrijven die door de ijdelheid van het management of de directie in grote gevaren zijn gebracht. Ego en ijdelheid behoren tot de grootste gevaren voor een ondernemer.

Mijn advies is dus: luister naar je eigen gevoel, naar je droom en denk na over de langere termijn in plaats van na te denken over hoe je morgenochtend het geld al denkt te kunnen pakken. Geloof kortom in het werk waar je van houdt, het product dat je creëert of wat het ook is.

Ik was 58 jaar, had alles verkocht, was doodziek. Ik had een gezin met mijn vrouw Janine en onze kinderen en was dodelijk bezorgd over hoe we verder zouden moeten. Want dan heb je geld maar ben je doodziek. Je hebt er eigenlijk niets aan. We hebben toen langzaam weer een nieuw masterplan gemaakt. En steeds maar weer ervoor zorgen dat je bij je plan blijft. Als je dat niet doet raak je los en bereik je je einddoel niet. Passie, het doel en een plan. Als je dat niet hebt, kom je nergens. We hebben alles opnieuw bekeken en gezegd: oké, we kiezen voor één van de dingen die ik zo mooi vind: theater. Maar ik houd het klein, lekker in Nederland, bij de kinderen op school een kleine amateurregie doen.

Ik kon me er erg op verheugen. Maar ik heb één echt probleem, en dat wil ik wel bekennen vandaag: ik kan niet iets op kleine schaal doen. Het moet altijd meteen meer en groter zijn. En dat werd Stage Entertainment met 25 theaters in 8 landen, 3.500 medewerkers, 550 miljoen euro omzet en per jaar 10 miljoen bezoekers.

Wij zijn toen ook begonnen om de Van den Ende Foundation op te zetten. Ik kan u zeggen dat dat voor Janine en mij, maar ook voor de kinderen, veel plezier heeft opgeleverd. Waar ik ook spreek en met wie ik ook spreek, ik geef graag het advies: 'Denk na. Porsches, Lamborghini's en hoe die auto's ook mogen heten, zijn mooi. Maar het is nog fantastischer om jong talent kansen te geven.' Het is fantastisch om een talent, met steun van allerlei adviseurs, te herkennen en dat talent net dat te geven waardoor een volgende stap in zijn ontwikkeling mogelijk wordt. Als ik terugkijk heb ik ook een aantal stapjes kunnen zetten omdat mensen in mij een talent zagen.

Dus studenten, jullie zijn nog niet toe aan een foundation, jullie zijn nog niet tot aan het slotapplaus van je werkend leven, maar houd daar iedere dag rekening mee. Iedere dag moet je bij de beslissingen die je moet nemen je afvragen of je jezelf in de spiegel kunt blijven aankijken. Kortom, of het nog klopt. Nogmaals, ik bedoel niet dat je daar heiliger dan de paus in moet zijn. Het gaat om essentiële punten. Geld van een ander betekent dat het niet van jou is. Ga niet voor de korte termijn, ook al zijn er in dat opzicht voorbeelden te noemen zoals allerlei geslaagde internet-ontwikkelingen. Je kunt de Internetrevolutie wat dat betreft vergelijken

met de Industriële Revolutie 100 jaar geleden. Alles verandert. Ik weet niet hoe over tien jaar de winkelstraten eruit zullen zien. Het zal een veldslag worden, met heel veel teleurgestelde en failliete mensen en heel veel nieuwe, succesvolle mensen. Dat is wat er gaat gebeuren en daar moet je als ondernemer bij zijn. Je moet als ondernemer nadenken, iedere dag opnieuw.

Ik zal ook in de laatste werkende jaren die mij gegeven zijn, samen met alle mensen die voor Stage Entertainment werken, moeten proberen nieuwe wegen in te slaan. Misschien zullen wij nieuwe vormen moeten kiezen voor het bedrijf, maar dat is leuk, dat hoort bij ondernemen.

Ik wil afsluiten met te zeggen dat ik op een gezonde manier jaloers ben op de jonge, nieuwe generatie. De wereld ligt aan jullie voeten. Jullie kunnen communiceren overal waar jullie willen. Er zijn bijna geen grenzen meer en alles lijkt mogelijk. Dat maakt het ook moeilijk maar onthoud: maak keuzes en breng focus aan.

FOTO: LEVIN DEN BOER

Eredactor Joop van den Ende geflankeerd door prof. Lachotzki MBA, Iris van den Ende, Janine van den Ende en Vincent van den Ende

6 Toegekende bijdragen

Ondernemend cultuurmecenaat kenmerkt de VandenEnde Foundation. Zowel bij de eigen initiatieven als bij de aanvragen is de mate van ondernemerschap bepalend voor de keuze waaraan een bijdrage wordt toegekend. Kansen worden niet alleen gegeven, maar moeten ook gezien en gegrepen worden.

Talentontwikkeling

Kansen geven is al sinds de oprichting hét devies van de VandenEnde Foundation. Dit komt het meest zichtbaar tot uitdrukking in het beurzenbeleid van de Foundation. Ook in 2012 werden weer tal van beurzen toegekend aan jonge talenten, van jazzmusicus, klassiek pianist tot musical dansers. Al deze jonge talenten hebben een ding gemeen: een tomeloze passie gepaard aan ijzeren doorzettingsvermogen en de ambitie om in hun vakgebied het hoogst mogelijke te bereiken.

Muziekbeurzen – klassiek

Elise Besemer – viool

Elise (1994) is sinds 2008 verbonden aan de Jong Talent afdeling van het Amsterdams Conservatorium, hoofdvak viool. Elise studeert bij Coosje Wijzenbeek en maakt deel uit van de Fancy Fiddlers.

Bijdrage € 900 voor het volgen van de Internationale Masterclass 2012 Kloster Schöntal in Oostenrijk.

Daniëlle Braam – trompet

Daniëlle (2000) is lichamelijk licht gehandicapt aan haar rechterzijde. Niettemin speelt zij – linkshandig – prachtig trompet. Ze wordt echter in haar ontwikkeling belemmerd omdat een standaard trompet voor linkshandigen geen geschikt instrument is. Alleen als dit instrument wordt aangepast op haar specifieke linkshandigheid, kan zij zich verder ontwikkelen tot een werkelijk bovengemiddeld trompettiste.

Bijdrage € 600 voor het aanpassen van haar trompet op linkshandigheid.

Yang Yang Cai – piano

Pianiste Yang Yang (1998) won diverse eerste en tweede prijzen op onder andere de Internationale Steinway Piano Competition. Onlangs werd ze tweede bij het Prinses Christina Concours.

Bijdrage € 3.500 voor individuele pianolessen van docent Jan Wijn.

Uit het verslag van Yang Yang over haar lessen: *Ik heb erg veel opgestoken van de lessen van Jan Wijn. Ik leer de muziek beter te begrijpen en ook laat hij me heel vaak een andere kant zien van de muziek, zoals een andere interpretatie en mogelijkheden. Bij stukken die ik opnieuw instudeer merk ik dan dat ik deze nu beter begrijp dan de eerste keer. Volgens diverse docenten ontwikkel ik me goed en ik ga dit jaar nog harder studeren en nog meer mijn best doen om te proberen concertpianiste te worden!*

Yang Yang Cai

FOTO: ANNE MEYER

Manolito Sanguino Guzman – saxofoon en piano

Manolito (1998) begon op zesjarige leeftijd met saxofoon aan het conservatorium van Montijo, Spanje. Toen hij negen jaar was kreeg hij zijn eerste pianolessen, waarna hij al snel zijn eerste piano-saxofoonconcert gaf. Als jong solist speelde hij in Panama met verschillende orkesten en won hij muziekprijzen waaronder een eerste prijs bij het Jazzfestival Panama 2009 met saxofoon.

In 2010 won hij de eerste prijs bij het pianoconcours Perpetuum Mobile, georganiseerd door het Conservatorium van Sint Petersburg in Hilversum. In juli 2011 kwam Manolito naar Nederland en kon hij hier een professionele muziekstudie volgen. In april 2012 won Manuel de eerste- en publieksprijs van het Prinses Christina Concours met saxofoon.

Bijdrage € 1.875 als tegemoetkoming in de studiekosten.

Mayu Konoe – viool

Mayu (1997) soleerde tijdens het Kinderprinsengrachtconcert en in het Concertgebouw. Ze maakt deel uit van de Jong Talentklas van het Conservatorium van Amsterdam en maakt deel uit van de Fancy Fiddlers van Coosje Wijzenbeek.

Bijdrage € 900 voor het volgen van de Internationale Masterclass 2012 Kloster Schöntal in Oostenrijk.

In haar eindverslag schreef Mayu: *Het is ongelooflijk om te zien hoe iedereen als een speer vooruit gaat. Het was wel druk elke dag. Je moest hard werken, maar 's middags kon je gaan zwemmen of de lekkerste taarten ter wereld eten bij de bakker. Kortom, het was niet alleen maar werken. Maar als we werkten, was het studeren, studeren en studeren. Groepslessen waren ook erg leuk en je kreeg niet alleen van Coosje dingen te horen, maar ook van andere leerlingen.*

Emma Roijackers – viool

Emma (1995) speelt viool sinds haar zevende, vanaf 2006 bij Lex Korff de Gidts aan het Amsterdams Conservatorium. Emma wordt door haar docent geprezen als een groot talent dat vol in ontwikkeling is.

Bijdrage € 700 voor deelname aan het Peter de Grote Festival in Groningen.

Fragment uit het verslag van Emma over het Peter de Grote Festival: *Het Peter de Grote Festival duurde tien dagen waarin jonge musici, waaronder ikzelf, intensief bezig waren met lessen, kamermuziek, repetities, orkestproject en andere masterclasses. Ik heb voor veel lessen opgegeven, wat me een erg druk schema opleverde. (...)*

Ook was er aan het einde van de cursus een slotconcert. Van de tachtig deelnemers werd dan een kleine selectie gemaakt wie er mochten spelen. En ook ik kreeg te horen dat ik het eerste deel uit de Franck sonate mocht spelen. Dit vond ik natuurlijk al ontzettend leuk als afsluiting van deze leerzame cursus, maar aan het einde van het slotconcert waren er ook nog prijsuitreikingen waarvan ik er één had gewonnen. Namelijk één van de Labberté Hoedemaker prijzen ter waarde van 1000 euro.

Jobine Siekman – cello

Jobine (1995) speelt vanaf haar zesde jaar cello. Sinds 2007 studeert Jobine bij Lucia Swarts aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag aan de Jong Talent afdeling.

Zij nam deel aan diverse masterclasses, behaalde diverse prijzen bij het Prinses Christina Concours en won afgelopen jaar de tweede prijs in de finale van de Stichting Jong Muziektalent Nederland.

Bijdrage € 1.500 voor het volgen van de zomercursus van International Holland Music Sessions.

Anton Mecht Spronk – cello

Anton (1994) begon als vierjarige met cellolessen bij zijn vader Frank Spronk. In 2008 mocht hij met een pianotrio een concert geven in Carnegie Hall, New York. Anton won eerste prijzen op het Nationaal Concours van de Stichting Jong Muziektalent Nederland en het Prinses Christina Concours. Anton speelt in de Fancy Fiddlers onder leiding van Coosje Wijzenbeek.

Bijdrage € 3.000 als tegemoetkoming in de kosten voor zijn cellostudie in Zürich aan de Zürcher Hochschule der Künste (ZHdK).

Charlotte Spruit – viool

Violiste Charlotte (2000) trad in 2010 als soliste op met het Jeugd Orkest Nederland tijdens het Kinderprinsengrachtconcert in Amsterdam. Ze studeert sinds haar vierde bij Coosje Wijzenbeek. Ook speelt zij mee met de Fancy Fiddlers. Sinds 2008 zit Charlotte in de Jong Talentklas van het Amsterdamse Conservatorium.

Bijdrage € 900 voor het volgen van de Internationale Masterclass 2012 Kloster Schöntal in Oostenrijk.

FOTO: ARCHIEF

Charlotte Spruit

Alexander Warenberg – cello

Ondanks zijn jonge leeftijd speelt cellist Alexander (1998) in het Van Baerle Kwartet. In 2010 won hij de eerste prijs op het Britten Celloconcours en in 2011 won hij de eerste prijs op het nationaal concours van de Stichting Jong Muzikalent Nederland. Toen Menahem Pressler van het Beaux Arts Trio in 2011 een

masterclass in het Concertgebouw in Amsterdam gaf, mocht Alexander meedoen.

Bijdrage € 900 voor het volgen van de Internationale Masterclass in Ftan, Zwitserland

Amke te Wies – cello

Amke (1994) begon op haar achtste met cellolessen bij Wilma van der Wardt. In 2007 werd ze toegelaten tot de Jong Talentklas van het conservatorium van Amsterdam. Ze speelde bij Fancy Fiddlers van waaruit ook het Antonín Strijkkwartet is ontstaan waarin zij meespeelt.

Bijdrage € 1.500 voor deelname aan het Orlando Festival in Nederland, het Openstrings Cello Festival in Denemarken en het Stift Festival in Oostenrijk.

FOTO: ALFRED OOSTERMAN

Amke te Wies

Een fragment uit het verslag van Amke over haar deelname aan de verschillende festivals: *Tijdens de Summercourse in Denemarken, Open Strings, was elke les heel leerzaam! De lessen van Latzko vond ik erg inspirerend omdat hij alleen maar aan de muziek denkt. (...)*

spirerend en ook heel erg anders. Dit kwam doordat Fenyö zelf uitvoerend musicus is en alle stukken dus ook anders benadert. Het was ook erg indrukwekkend om te zien dat hij alle stukken van de deelnemers kon voorspelen. Ik heb tijdens dit festival het Cello Concert van Milhaud voorgespeeld op het concert in Colmar.

Het Orlando festival was dit jaar anders dan andere jaren en ik vond het dit jaar veel beter. Ook de concerten waren geweldig en daar heb ik ook enorm van genoten. Een zeer geslaagde zomer.

Noa Wildschut – viool

Noa (2001) wordt sinds 2009 ondersteund door de *VandenEnde Foundation* bij haar vioolstudie. Ze studeert bij Coosje Wijzenbeek en maakt vanaf 2008 deel uit van de Jong Talentklas van het Conservatorium in Amsterdam.

Bijdrage € 3.520 voor het volgen van de Internationale Masterclass 2012 Kloster Schöntal in Oostenrijk, de Internationale Masterclass in Ftan Zwitserland en tot slot een Meisterkurs aan de Internationale Musikakademie in Liechtenstein.

Fragment uit het verslag van Noa: *Al met al weer veel ervaring opgedaan, zowel tijdens de concerten in aanwezigheid van internationale docenten, als door de mogelijkheid om zo intensief te kunnen werken aan repertoire.*

EIGEN FOTO

Muziekbeurzen – jazz

Jochem le Cointre – piano

Jazzpianist Jochem (1994) won door de jaren heen diverse eerste prijzen bij het Prinses Christina Concours Jazz. Inmiddels heeft Jochem gestudeerd aan de Jong Talentklas van het Conservatorium in Groningen en ook in Zwolle. Voor het type jazz dat Jochem speelt is New York hét wereldcentrum. Afgelopen zomer (2011) deed Jochem mee aan een summerschool in Italië die gelieerd is aan de New School in New York. Uit de groep van zestig studenten werd Jochem uitgekozen en kreeg een aanmoedigingsbeurs van € 13.213 voor een BFA-studie aan de New School for Jazz and Contemporary Music in New York.

Bijdrage € 7.000 voor het eerste jaar van de BFA studie aan de New School for Jazz and Contemporary Music in New York.

Uit het studieverslag aan de New School van Jochem: (...) Dit samenspelen is voor mij een van de belangrijkste ervaringen en ontwikkelingen van het eerste jaar, omdat je op die manier niet alleen een goede plek binnen de schoolgemeenschap vindt, maar ook meer en meer optredens krijgt en bekendheid verwerft in New York.

Als ik na een jaar terugkijk op de eerste twee semesters in New York, zie ik een tijd waarin ik veel geleerd heb. Ik ben onderdeel geworden van niet alleen de 'school community' van de New School maar ook van de music scene in New York. Terugkijkend moet ik wel zeggen dat ik in mijn enthousiasme en vanuit de wil om er alles uit te halen wat er in zat, soms teveel hooi op mijn vork heb genomen. Dat wil zeggen: ik heb relatief erg veel vakken gevolgd en daarbij ook nog enkele vakken die feitelijk voor hogere jaren bestemd waren. Bij sommige vakken heeft dat tot een minder goede beoordeling geleid. Over het algemeen is er heel veel goed gegaan en kan ik met trots zeggen dat ik het eerste jaar aan de New School succesvol heb afgerond.

Adinda Meertens – bas

Adinda (1987) heeft een grote voorliefde voor Latin muziek. In Nederland is geen echte gespecialiseerde Latin docent voor handen en daarom kreeg Adinda de kans om drie maanden te studeren bij John Benitez, grootmeester op zowel de akoestische als de elektrische bas. Benitez is vooral bekend door zijn bijzondere interpretatie van de ritmes en stijlen van de Afro-Caribische regionen en de Pan-Amerikaanse muziek.

Bijdrage € 2.500 voor drie maanden studie bij John Benitez.

Mark Schilders – drums

Mark (1988) won in 2011 de zestiende editie van de Erasmus Jazz Prijs, de prijs die jaarlijks wordt uitgereikt aan de beste jazzstudent van het Rotterdams Conservatorium. In 2008 won Mark al de eerste prijs bij het Prinses Christina Concours en in 2010 de eerste prijs bij de Dutch Jazz Competition. Mark

studeerde in 2011 af aan het Conservatorium van Rotterdam met een 10, een cijfer dat de laatste tien jaar niet meer aan een drummer is gegeven. Nu al speelt Schilders met bekende namen uit de Nederlandse jazz scene.

Mark Schilders zal zijn studie voortzetten aan de New School for Jazz and Contemporary Music in New York en omdat de school hem graag als leerling wil hebben ontvangt Mark een beurs van de New School in New York.

Bijdrage € 5.500 voor zijn studie aan de New School for Jazz and Contemporary Music in New York.

EIGEN FOTO

Mark Schilders

In het verslag over zijn studie aan de New School schrijft Mark onder meer: *Veel docenten zien je inschrijving aan de school als een speelcontract. Daardoor moet je de lessen en docenten dus vanaf het begin op een professionele manier benaderen. Dit werkt erg vormend voor alle studenten en naar mijn idee is dit een van de sterkste punten van deze school. (...)*

Het eerste semester heb ik drumlessen gevolgd bij drumgoeroe Amir Ziv, die je meteen aanpakt op je zwakke punten en je technische basis op alle facetten onder de loep neemt. Ook had ik ensemblelessen van jazz-legende Reggie Workman (oud-

bassist van John Coltrane), met als onderwerp de muziek van John Coltrane. Dichter bij het vuur kom je niet! (...)

In het tweede semester mocht ik zelf mijn docenten kiezen. Ik kreeg een lijst opgestuurd van vier pagina's vol met 's werelds grootste jazz-muzikanten waar ik uit mocht kiezen. Ik koos voor drummer Jim Black en bassist Ben Street. Dit semester stond, na een erg instrument-technisch gerichte winter, in het teken van de esthetiek. Hoe denk ik over mijn spel, over muziek? Welke keuzes wil ik maken en welke durf ik te maken? Vaak speelden we samen in de lessen bij hen thuis, soms werd dat vervangen door een lang gesprek in het park, wat minstens zo waardevol was.

Dit studiejaar heeft mijn kijk op veel dingen veranderd. Niet alleen op het gebied van mijn muziek, ook op persoonlijk vlak heb ik een grote ontwikkeling doorgemaakt. De energie die de stad je geeft heb ik op geen enkele andere plek ervaren. Mijn plan voor de komende tijd is om het avontuur in New York op eigen kracht door te zetten. Ik wil uitvinden hoe ver ik kan gaan voor de kunst, voor mijn muziek.

EIGEN FOTO

Donald Simoen

Donald Simoen – saxofoon

Jazzsaxofonist Donald (1988) is door de Temple University in Philadelphia uitgenodigd voor een uitwisseling met het Conservatorium in Amsterdam. In 2011 is Donald afgestudeerd aan het Conservatorium met een 9,5. Sinds september 2011 doet Donald zijn Master Jazz Saxofoon in Amsterdam.

Bijdrage € 3.000 voor een uitwisseling met de Temple University in Philadelphia.

Fragment uit het verslag van Donald over de uitwisseling met de Temple University in Philadelphia: *De voornaamste reden voor mij om naar Philadelphia te gaan was Dick Oatts. Een bijzonder vriendelijke en betrokken docent. Hoewel hij vaak op tournee was, maakte hij speciaal voor ons (de uitwisselingsstudenten) veel tijd vrij. Dick is naar mijn mening één van de beste docenten die ik ooit heb gehad. Hij heeft mijn manier van denken in muziek behoorlijk aangepast, waardoor ik op dit moment alles wat ik al beheerste op een hoger niveau kan uitvoeren.*

Theaterbeurzen – musical

Momar Diagne

Momar (1992) studeerde aan de vierjarige HBO Jazz- en Musicalopleiding van de Amsterdamse Theaterschool. Op advies van zijn docenten stapte hij, met behulp van een beurs van de *VandenEnde Foundation*, in 2011 over naar de opleiding Dance and Theatre Performance aan het Bird College in Londen, een professionele opleiding voor musicaltalenten. De beoordelingen van zijn Londense docenten zijn zonder uitzondering goed: ‘...a very talented and promising performer...’ en ‘...a student worthy of support...’. Onlangs speelde Momar de rol van Cesar in Saturday Night Fever voor The English Theatre Frankfurt in Duitsland.

Bijdrage € 4.000 voor het derde en laatste studiejaar aan Bird College

Fragmenten uit het verslag van Momar over zijn laatste studiejaar: *Mijn derde studiejaar aan Bird College was een geweldig jaar met een aantal dieptepunten maar vooral heel veel hoogtepunten. Meedoen als danser aan de modellencompetitie The Face in Dundee, Schotland, was een geweldige ervaring. We moesten in totaal 6 grote dansen aanleren. Het repetitieproces was best zwaar omdat ze allemaal naast school waren.*

Het is altijd fijn om een klus zoals dit te doen terwijl je nog op school zit. Je realiseert je dan namelijk weer waarvoor je zo hard werkt op school.

Begin november werd ik door de artistiek leider van Bird College benaderd voor het Eurovisie Songfestival in Zwitserland. (...) De show ging erg goed en het gaf een enorme kick. Uiteindelijk hebben we helaas niet gewonnen

In het derde jaar moet iedere student een solo platform in elkaar zetten. Dit is een stuk van max 12 minuten waarin je jezelf showcases. Je kan kiezen tussen musical theatre of dans. Je voert dit alleen op. Soloplatform is een goede kans om aan iedereen te laten zien wat je in huis hebt.

Ik had voor musical theatre gekozen. Voor mijn stuk was ik geïnspireerd door de musical Rent. Ik was afgelopen zomer namelijk in New York en had daar de revival gezien. Ik was erg blij met het resultaat. Er zijn natuurlijk altijd dingen die beter hadden kunnen gaan, maar ik denk dat ik bereikt heb wat ik wilde bereiken. De reacties waren heel erg positief en ik heb er ook een goed cijfer voor gekregen.

Joris de Graaf

Joris (1992) begon op zijn derde met zingen. Een paar jaar later werd hij lid van een kinderkoor en kreeg dansles. In 2011 werd hij toegelaten tot de American Musical and Dramatic Academy (AMDA) in New York voor een opleiding Bachelor of Fine Arts.

Bijdrage € 7.000 voor het tweede studiejaar aan de American Musical and Dramatic Academy (AMDA) in New York.

Fragment uit het verslag van Joris de Graaf over zijn tweede jaar aan de AMDA: *Ik ben geslaagd voor het laatste semester met een gemiddeld GPA van 4.0 (maximaal haalbaar is 4.0), een 10 dus. Voor de gehele opleiding haalde ik 3.77 (dus ongeveer een 9.4).*

Inmiddels ben ik begonnen met mijn OPT (Optional Practical Theory). Binnen mijn visum biedt dit een mogelijkheid om een jaar lang in Amerika te werken. Ik heb zeer actief geauditeerd en ben gecast voor meerdere projecten in New York. (...) Ik hoop mee te kunnen werken aan zoveel mogelijk projecten en hoop dat mijn carrière voorspoedig gaat verlopen. Daarbij wil ik me nadrukkelijk niet beperken tot Amerika maar ga voor elke mogelijkheid en zeker ook voor mogelijkheden in Nederland.

Mats van der Mark

Mats (1990) deed een dansopleiding bij Lucia Marthas en wil zijn kansen in de internationale show/musicaldanswereld verkennen. Daartoe gaat hij gedurende een half jaar het International Student Open Program van het Peridance Capezio Center in New York volgen.

Bijdrage € 3.000 voor deelname aan het International Student Open Program van het Peridance Capezio Center in New York.

Timo Muller

Timo (1991) deed een vooropleiding jazz- en showdance aan de Ballet & Theaterschool Leiden. Vervolgens deed hij een propedeusejaar aan de Jazz & Musical Dance opleiding van de Theaterschool Amsterdam. Nu volgt hij de Professional Musical Theatre and Dance aan de Urdang Academy in Londen.

Bijdrage € 7.000 voor het tweede studiejaar Professional Musical Theatre and Dance aan de Urdang Academy in Londen.

Naomi Weijand

Naomi (1994) heeft naast haar havo opleiding de buitenschoolse dansopleiding 5 o'Clock Class van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten gevolgd, waar zij opviel door haar danstalent. Zij wordt gekenschetst als een dynamische danseres en een getalenteerd performer van hoge kwaliteit. Naomi is in 2011 toegelaten tot de opleiding Dance and Musical Performance aan het Bird College in Londen. Techniek is een belangrijk onderdeel van deze opleiding, omdat techniek wordt gezien als sleutel voor een verdere succesvolle ontwikkeling.

Bijdrage € 7.000 voor het tweede studiejaar Dance and Professional Musical Theatre aan het Bird College in Londen.

Fragmenten uit het verslag over het tweede jaar van Naomi: *Dit afgelopen jaar heb ik als enerverend, zwaar en als een 'zelf ontplooiend' jaar ervaren. (...) Ik heb veel vooruitgang geboekt dit jaar, niet alleen in mijn vakken maar ook als persoon. In ballet heb ik me bijvoorbeeld altijd redelijk onzeker gevoeld aangezien ik niet met ballerina faciliteiten ben geboren. Ondanks dat heb ik het gevoel dat ik erg gegroeid ben dit jaar, niet alleen technisch ben ik beter geworden maar ik heb een beter gevoel gekregen voor klassieke dans. (...) Ik ben ongelofelijk blij dat ik twee jaar geleden de kans heb gekregen en de keuze heb kunnen maken om naar Bird College te gaan. Er was geen betere school denkbaar, ik ben er helemaal op mijn plek. Ik verheug me op mijn derde jaar en ben benieuwd hoeveel ik weer ga leren en groeien.*

Theaterbeurzen – dans

Jacobine Pouw

Jacobine (1999) volgt momenteel de vooropleiding aan de Nationale Ballet-academie in Amsterdam. Ze heeft al enkele rollen gedanst bij Het Nationale Ballet, waaronder de rol van de kleine Clara in De Notenkraaker en de rol van Cupidoetje in Don Quichote. Jacobine is geselecteerd voor deelname aan de prestigieuze White Lodge Summerschool van The Royal Ballet School London.

Bijdrage € 1.500 voor deelname aan de White Lodge Summerschool van The Royal Ballet School London.

Fragment uit het verslag over de Ballet Summerschool van Jacobine: *Meteen na de eerste spitzenles had ik een blaar. (...) Bij Creative moesten we eerst zelf een stukje dans maken en daarna moesten we ons eigen stukje combineren met het stukje dans van iemand anders. (...) Ik vond het leuk om iets uit Coppelia te doen, want toen ik wat jonger was, danste ik zelf een kleine rol in die voorstelling. (...) Ik merk dat ik in Londen heel veel heb geleerd. Mijn pirouettes zijn beter geworden en ook snel voetenwerk bij de frappé vind ik nu veel makkelijker. Niet alleen mijn ballettechniek is erop vooruitgegaan, ik merk dat ik ook makkelijker en beter Engels spreek.*

Film- en televisiebeurzen

In 2012 werden geen beurzen toegekend in de categorie film en televisie.

FOTO: IAN WHALEN

Jacobine Pouw

Overige projecten

Beeld & Geluid – Horen, zien en lachen, tentoonstelling over André van Duin

Beeld en Geluid in Hilversum werd bij zijn opstart in 2006 door de *VandenEnde Foundation* ondersteund voor het op educatie van kinderen en jongeren gerichte onderdeel van dit instituut, de Media Experience. Beeld en Geluid heeft sindsdien verschillende speciale tentoonstellingen gewijd aan bekende Nederlandse televisiepersoonlijkheden.

De door de *Foundation* financieel mogelijk gemaakte Pretfabriek was onderdeel van de omvangrijke interactieve tentoonstelling Horen, zien en lachen over het veelzijdige oeuvre van André van Duin, die tot in 2013 voortduurde. De Pretfabriek bestond uit de zogenoemde Ontregelmachine en de Beheersmachine. Beide onderdelen waren gericht op bezoekers van alle leeftijden. In de Ontregelmachine werd een beroep gedaan op het improvisatievermogen van de bezoeker. Deze kon zelf actief acteren in een decor, waarbij andere deelnemers (ouders en kinderen) de situatie konden ontregelen door een onverwachte of vreemde gebeurtenis. Zo kon de ‘aangever’ met handelingen de komiek ontregelen of vice versa. In de Beheersmachine werkten de bezoekers

met hun lichaamstaal. Ze leerden dat hun lichaam een instrument is dat ze heel bewust kunnen inzetten om anderen te laten lachen. Met fragmenten van André van Duin moesten bezoekers proberen hem te evenaren en hun eigen publiek aan het lachen te krijgen.

Beide onderdelen hadden tot doel om kinderen en hun ouders te laten ervaren hoe moeilijk het vak van komiek eigenlijk is. Dat het niet gewoon 'even lollig doen' is, maar een vak dat talent vereist met een goed gevoel voor timing en natuurlijk een grote fantasie.

Bijdrage € 20.000.

FOTO: PAUL RIDDERHOF

André van Duin bij zijn eigen tentoonstelling

Foam

Evenals eerdere jaren bewees het fotografiemuseum Amsterdam Foam zich opnieuw als dé plek voor fotografie in al zijn facetten. De bezoekersaantallen groeien nog altijd en ook met andere activiteiten bestendigde Foam zijn positie als publieksaantrekkelijk fotomuseum. In 2012 trokken vooral de tentoonstellingen van de fotografen Anton Corbijn, Eugene Smith en Diane Arbus een groot publiek.

Nieuw in 2012 was de vestiging van de pop up shop &Foam in de Amsterdamse Vijzelstraat. Deze projectlocatie &Foam bracht per kwartaal een wisselend thema. Ook was Foam ook regelmatig aanwezig op andere plekken in Amsterdam, bij buitententoonstellingen en op gastlocaties.

Onder de wervende titel *Unseen a Photo Fair with a Festival Flair* organiseerde

Foam, in samenwerking met ontwerpbureau Vandejong en Platform A, in 2012 voor het eerst een jaarlijkse internationale fotografiebeurs waar vooraanstaande galeries uit binnen- en buitenland aanstormende jonge talenten presenteerden. Deze nieuwe presentatievorm voor jong fotografietalent werd financieel mede mogelijk gemaakt door het Blockbusterfonds.

FOTO: TUE JUELSBO

Unseen 2012 – A Photo Fair with a Festival Flair

In 2012 lag voor Foam de focus voornamelijk op het helder en gericht communiceren. Uit een onderzoek naar het publiek van Foam kwam naar voren dat de verhouding tussen mannelijk en vrouwelijk publiek vrijwel gelijk is. Ongeveer de helft van de bezoekers komt uit Amsterdam. Veruit de meeste bezoekers kwamen voor het 'museum in het algemeen'. Buitenlandse bezoekers kwamen het vaakst uit één van de buurlanden. Sinds mei 2010 hebben bezoekers uit 54 landen Foam bezocht. Veel bezoekers zochten informatie via de website van Foam. De meesten kwamen op tentoonstellingen af door mond-tot-mond-reclame. Met behulp van dit bezoekersonderzoek kon Foam zijn marketing- en communicatiestrategie verbeteren. Er werd meer aandacht besteed aan de website wat leidde tot een groeiend aantal bezoeker: 489.149 unieke bezoekers in 2011 naar 756.285 unieke bezoekers in 2012.

Foam wordt al sinds 2002 financieel ondersteund door de *VandenEnde Foundation*. De bijdrage van de Foundation is primair bedoeld voor het communicatiebeleid van Foam. Deze lange periode van ondersteuning geeft Foam een stevige basis voor continuïteit en de mogelijkheid tot het ontwikkelen van nieuwe communicatiemiddelen. Op deze wijze kan het zichzelf blijven ver-

nieuwen en zich richten op het benaderen en bereiken van steeds nieuwere doelgroepen. Foam is hierdoor in staat een groot publiek te blijven verrassen, verbazen en intrigeren met projecten en tentoonstellingen van een kwalitatief hoogstaand niveau.

Bijdrage € 75.000.

Amsterdam, 1989, Esther Croon, Foam

Televisieportret van Barrie Stevens door Peter van der Vorst

Peter van der Vorst tekende voor een televisieportret van danser en choreograaf Barrie Stevens. Stevens kwam 50 jaar geleden naar Nederland. In de documentaire vertelt Barrie Stevens op de belangrijkste locaties, waaronder zijn ouderlijk huis in Engeland, het Palladium Theatre en de TV-Studio Aalsmeer, over zijn leven en carrière. Parallel aan zijn persoonlijke levensverhaal loopt de geschiedenis en ontwikkeling van de naoorlogse show- en musicalballetten in Nederland, waaraan hij een bepalende bijdrage heeft geleverd. Het televisieportret werd eind 2012 uitgezonden door Omroep MAX.

Museum de Fundatie – heropeningstentoonstelling 2013

Museum De Fundatie in Zwolle is onderdeel van de Stichting Hannema-de Stuers Fundatie, die behalve het museum in Zwolle ook nog een kleiner museum in Kasteel Het Nijenhuis in Heino exploiteert.

Museum De Fundatie heeft als missie de passie voor de beeldende kunst over te brengen op een groot en breed publiek. In 2011 wist het zo'n 90.000 bezoekers te trekken.

Het museum beschikt over een interessante eigen collectie van ruim 7.000 objecten, deels afkomstig van particuliere verzamelingen. Na een ingrijpende renovatie en veelbelovende uitbreiding zal het museum in 2013 heropenen met onder meer de grote overzichtstentoonstelling getiteld *Dans op de vulkaan*, kunst en leven in de republiek Weimar met o.m. werk van Käthe Kollwitz, Otto Dix, Max Beckman en Paul Citroen. Voorts zijn er tentoonstellingen van de jonge fotograaf Pieter Henket en van acteur, regisseur en schilder Jeroen Krabbé.

Bijdrage € 20.000.

FOTO: PEDRO SLUITER

Museum De Fundatie in Zwolle, de nieuwe ruimte in aanbouw

Stichting Economie van de Podiumkunsten: leerstoel

Stichting Economie van de Podiumkunsten is initiatiefnemer van de gelijknamige leerstoel aan de Faculteit voor Kunst- en Historische Wetenschappen aan de Erasmus Universiteit van Rotterdam. Namens de stichting is prof. dr. Cees Langeveld, econoom en tevens directeur van het Chassé Theater in Breda, aangesteld als bijzonder hoogleraar. De Erasmus Universiteit vindt het van belang dat in de huidige maatschappelijke context in aanvulling op de traditionele sociologische en filosofische kijk op de podiumkunsten, ook een economische invalshoek wordt bevorderd.

Naast colleges, werkgroepen en onderzoek werd door prof. Langeveld en enkele van zijn studenten het materiaal geleverd voor de publicatie *Smart Pricing*. Deze publicatie over prijsstrategie in de podiumkunsten werd in 2012 uitgegeven onder auspiciën van het Bureau Promotie Podiumkunsten van de VSCD. De *VandenEnde Foundation* ondersteunt deze leerstoel opnieuw voor het studiejaar 2012-2013.

Bijdrage € 30.000.

Smart Pricing in de podiumkunsten

Hogeschool Balletacademie Lucia Marthas – Masterclass Anthony Burrell

Onverwacht deed zich de gelegenheid voor om de beroemde Amerikaanse musical choreograaf Anthony Burrell, aansluitend op een werkbezoek in Engeland, voor een week naar Nederland te halen. Met financiële steun van de *VandenEnde Foundation* heeft Anthony Burrell een serie masterclasses gegeven voor studenten van de Hogeschool Balletacademie Lucia Marthas in Amsterdam.

Bijdrage € 4.000.

Het Nationale Ballet

Ter gelegenheid van het vijftigjarig jubileum van Het Nationale Ballet verbond de *VandenEnde Foundation* zich voor vijf jaar als donateur aan deze topinstelling.

Bijdrage € 10.000.

FOTO: ANGELA STERLING

Het Nationale Ballet, Symphony in C van George Balanchine

M-Lab, laboratorium voor muziektheater

M-Lab biedt ruimte aan het ontwikkelen van nieuw muziektheatertalent en -repertoire. Het gaat hierbij om elke combinatie van tekst, muziek en dans, gecombineerd in een theatervoorstelling. M-Lab begeleidt jong schrijftalent, jonge acteurs en actrices en nieuwe muziektheatermakers. In eerste instantie richt M-Lab zich op de muziektheatermakers: schrijvers, componisten en regisseurs. Het vervult hiermee een rol die niet door enig andere theaterwerkplaats of productiehuis wordt vervuld.

Sinds 2012 is de zakelijke en artistieke leiding van M-Lab in handen van Sieta Keizer. M-Lab wordt sinds de oprichting in 2007 financieel ondersteund door de *VandenEnde Foundation*.

FOTO: BOB BRONSHOFF

M-Lab, Kiss me Kate

M-Lab in seizoen 2012-2013

M-Lab jaagt nieuwe makers en jonge talenten aan. M-Lab wil niet alleen maar voorstellingen maken, maar ook een verandering brengen in het theaterlandchap. Vernieuwend zijn in een genre dat niet als vernieuwend wordt gezien. Bij musical is nog veel winst te halen. Het genre is nog volop in ontwikkeling. De kracht van muziek kan mensen ontroeren, het opent het hart, raakt het gevoel. De kracht van toneel ligt bij de ratio. Toneel stelt vragen, gaat de diepte in. Musical is comfortabel, toneel ontregelt. Musical geeft hoop, toneel schuurt. Je voegt twee dingen samen en soms werkt het en soms ook niet.

Schrijver Julian Barnes beschreef dit proces als volgt: 'Je voegt twee dingen samen die nog niet eerder zijn samengevoegd; en soms is de wereld veranderd, soms niet. Ze kunnen neerstorten en verbranden. Maar soms wordt er iets nieuws gemaakt, en dan is de wereld veranderd. Samen zijn ze, in dat eerste moment van vervoering, dat eerste stormachtige gevoel van opgetild worden, groter dan beide afzonderlijk. Samen zien ze verder, en scherper.' M-Lab is dé plek voor talentontwikkeling en ontwikkeling van het genre. Presenteren van

nieuw talent, produceren van nieuw materiaal. M-Lab voegt samen.

In het seizoen 2012-2013 presenteerde het M-Lab drie gloednieuwe producties die allemaal inspiratie ontlenen aan de stukken van Shakespeare. Voeg musical en Shakespeare samen en zo leerden we de *West Side Story* van Leonard Bernstein kennen.

De musicalwereld veranderde. M-Lab heeft afgelopen seizoen jonge schrijvers en componisten uitgedaagd om te werken vanuit de verhalen van Shakespeare. Verhalen die actueel zijn en verhalen die tot de verbeelding spreken, vragen stellen. Het seizoen werd geopend door een reeks van artiesten uit het musical, opera en kleinkunst vak; oftewel *Shakespeare in Concert*. Deze aftrap van aria's, musicalnummers en liedjes uit de pop- en folkhoek leidde het M-Lab publiek van een oude wereld naar een nieuwe. *Kiss me Kate*, geschreven door Cole Porter in 1948 en gebaseerd op *De Getemde Feeks* van Shakespeare, heeft erg ingeboet aan actualiteit, heeft de tand des tijds niet doorstaan.

Echter... de muziek van Cole Porter is nog steeds prachtig en de thematiek van het verhaal zeer hedendaags. Waar bij het toneel een regisseur met gemak een bestaand stuk kan deconstrueren of er een regieconcept op kan loslaten, is dit in het musicalgenre niet gebruikelijk. Artistiek leider Sieta Keizer boog zich over dit fenomeen en daagde componist Maarten de Splenter uit om met vijf koperblazers nieuwe arrangementen te maken. Aan schrijver Daniel Cohen vroeg zij het stuk helemaal te deconstrueren, opdat de thematiek volledig zou komen bovendrijven. Het stuk dat in originele versie gespeeld wordt door een groot ensemble van ruim 30 spelers werd nu gespeeld door vier spelers, twee jonge spelers: Guus Bok en Na-Young Jeon en twee meer ervaren spelers: Frédérique Sluyterman van Loo en Wim van den Driessche. Er was zelfs een vleugje *Who's afraid of Virginia Woolf* waar te nemen. Zo ontstond een geheel nieuw script. Een bestaande musical werd gedeconstrueerd. *Een Wintersprookje* (naar *A Winter's Tale*), gemaakt door Marije Gubbels en Jan Groenteman is tot nu toe de meest succesvolle familiemusical die M-Lab produceerde. *OTIS* (Othello), gemaakt door Karina Kroft en Frans van Heemskerck werd eveneens zeer goed ontvangen en mocht zich doorontwikkelen op Theaterfestival *De Parade* met o.a. Ernst Daniel Smid en jonge talentvolle spelers.

Ondanks tijden waar subsidies vrijwel volledig verdwijnen, staat M-Lab voor de uitdaging de eigen identiteit te bewaren en innovatief te werk gaan met de beperkte financiële ruimte. De *VandenEnde Foundation* betekent veel voor de jonge spelers en nieuwe makers. Door deze financiële ondersteuning heeft M-Lab de ondersteunde rol kunnen bieden aan het specifieke genre musical. Naast het presenteren van nieuw talent en produceren van nieuw materiaal, en bouwend aan nieuw Nederlands musicalrepertoire, heeft het M-Lab het afgelopen seizoen ook weer verschillende pitches, practica en debatten georganiseerd.

Bijdrage € 300.000.

FOTO: BEN VAN DUIN

Loes Luca en Peter Blok in Doek! van Maria Goos in het DeLaMar Theater

7 De cijfers

De in 2012 voor de doelstelling beschikbare middelen bedroegen € 9.970.000. Dit is inclusief een bedrag van € 1.860.000 aan huurinkomsten van het DeLaMar Theater. De organisatiekosten van de Foundation bedroegen € 500.206. Dit is 5% van de voor de doelstelling beschikbare middelen.

Er werd een bedrag van € 9.469.400 aan bijdragen besteed. Dit is inclusief € 5.210.000 ter aflossing van de financiering van het vastgoed DeLaMar Theater. Voor de programmering van het DeLaMar Theater werd € 1.500.000 beschikbaar gesteld en eenzelfde bedrag voor de exploitatie.

Voor de activiteiten van het Blockbusterfonds werd een bedrag van € 541.000 gereserveerd.

Van de ontvangen aanvragen werden er 32 gehonoreerd. Ter stimulering van de ontwikkeling van jong talent werden in 2012 22 studiebeurzen verstrekt voor een totaalbedrag van € 67.300: 6 studiebeurzen op het gebied van theater en dans (€ 29.500) en 16 studiebeurzen op het gebied van klassieke en jazz-muziek (€ 37.800).

Aan 10 bijzondere projecten, waaronder M-Lab, Foam, de leerstoel Economie van de Podiumkunsten Erasmus Universiteit Rotterdam en Stichting DeLaMar Theaterproducties, werd een bedrag van totaal € 651.500 toegekend.

Voor een beschrijving van de toegekende bijdragen wordt verwezen naar hoofdstuk 6 van dit jaarverslag.

Een overzicht van de in voorgaande jaren toegekende bijdragen is te vinden in de lustrumuitgave *Kansen geven, tien jaar VandenEnde Foundation 2001-2011*. Dit boek is kosteloos per e-mail aan te vragen bij de *VandenEnde Foundation* info@vdef.nl en is ook in te zien op onze website www.vdef.nl

FOTO: BOB BRONSHOFF

Een Wintersprookje met Lard Adrian als koning Leontes en Lynn Jansen als koningin Hermione

8 Bestuur en medewerkers

VandenEnde Foundation

Bestuur

Joop van den Ende *voorzitter*

Hans van Veggel *vicevoorzitter*

Peter Prein *secretaris-penningmeester*

Janine van den Ende-Klijberg *bestuurslid*

Frank Klijberg *bestuurslid*

Ewald Kist *bestuurslid*

Medewerkers

Ryclef Rienstra *directeur*

Natasha Kyriakopoulos *directiesecretaresse / projectmedewerker*

© PAVEL PROKOPCHIK

The Tribe, 2011, Pavel Prokopchik, Foam

9 **Adviseurs** **VandenEnde Foundation**

Adviseurs muziek

Jan Wijn *piano*

Gregor Horsch *cello*

Peter Brunt *viool*

Rudolf Jansen *piano*

André Heuvelman *trompet*

Dominique Citroen *adviseur podiumkunsten*

Adviseurs theater en dans

Hajo Bruins *acteur*

Hans Croiset *acteur, regisseur, auteur*

Carline Brouwer *acteur, regisseur en Hoofd Casting & Toneel
bij Joop van den Ende Theater Producties*

Angela Linssen *artistiek directeur HKA afdeling moderne dans*

Adviseur film, televisie en nieuwe media

Sytze van der Laan *directeur Nederlandse Film en Televisie Academie*

10 Colofon

Bijdragen: Edo Dijksterhuis, Sieta Keizer, Sophie Janssen, Jowi Schmitz,
Ryclef Rienstra

Omslag: foto Cok van Vuuren – Hella en Freek de Jonge

Correctie: Peter Moree

Vorbereiding voor druk: Zetterij Chang Chi Lan-Ying

Druk: Offsetdrukkerij Jan de Jong

Afwerking: Binderij Patist

Vormgeving: Gerard Unger

De teksten in dit jaarverslag zijn gezet in *Alverata*, een nieuw door Gerard Unger ontworpen lettertype dat is geïnspireerd op de vormen van de romaanse kapitalen, zoals die in elfde- en twaalfde-eeuwse inscripties voorkomen. *Alverata*, hedendaagse Europese letters met wortels in de middeleeuwen, omvat alle verschillende lettertekens in Europa, van het Russische cyrillisch schrift tot de afwijkende letters in het IJslands.

Op 5 september 2013 promoveerde Gerard Unger op dit ontwerp aan de Academie der Kunsten van de faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden.

© Copyright *VandenEnde Foundation*, Amsterdam 2013

Bij gehele of gedeeltelijke overname uit dit jaarverslag dient u vooraf toestemming te vragen aan de *VandenEnde Foundation*.

VandenEnde Foundation

Johannes Vermeerstraat 20

1071 DR Amsterdam

Telefoon: 020 – 57 45 075

Fax: 020 – 57 45 085

E-mail: info@vdef.nl

Website: www.vdef.nl

Informatie over het DeLaMar Theater: www.delamartheater.nl

Informatie over het Blockbusterfonds: www.blockbusterfonds.nl